

Research Paper

Representing the political in everyday life: A study of Yasouj University students

Hamdallah Akvani¹, Jaseb Nikfar^{2*}, Ehsan Khanmohammadi³

1. Associate Professor, Department of Political Science, Faculty of Humanities, Yasouj University, Yasouj, Iran.

2. Associate Professor, Department of International Relations, Faculty of Law and Politics, Kharazmi University, Tehran, Iran

3. PhD in Sociology, Department of Sociology, Faculty of Humanities, Yasouj University, Yasouj, Iran.

<https://doi.org/10.22034/scart.2026.144158.1779>

Received: July 26, 2025

Accepted: December 16, 2025

Available Online: June 22, 2026

Keywords: Everyday politics, political behavior, lifestyle, politics of silence, political identity, political participation

Abstract

This study examines how politics is represented and enacted in the everyday lives of students at Yasouj University. It asks how students experience, interpret, and express the political within their daily practices. Drawing on theories of everyday politics, cultural representation, spatial practices, structure and agency, and subcultures, the study conceptualizes politics as embedded in micro-level actions, lifestyles, and lived spaces rather than formal political arenas. Using a qualitative grounded theory approach, data were collected through in-depth, semi-structured interviews with 18 students until theoretical saturation was achieved. The data were analyzed through open, axial, and selective coding. The findings reveal that politics is articulated informally and symbolically through clothing choices, language, cultural spaces, virtual interactions, and participation in subcultural practices. Although students often appear disengaged from conventional politics, they actively construct forms of political identity and agency through subtle tactics, everyday meanings, and soft forms of resistance. These practices redefine politics as a process of meaning-making and micro-political engagement, highlighting the dynamic presence of everyday politics within the local context of Yasouj.

Akvani, H., Nikfar, J., Khanmohammadi, E. (2026). Representing the political in everyday life: A study of Yasouj University students. *Sociology of Culture and Art*, 8(2), 1-19.

Corresponding author: Jaseb Nikfar

Address: Tehran, Kharazmi University

Email: jn1358@gmail.com

Representing the political in everyday life: A study of Yasouj University students

Extended Abstract

1- Introduction

Recent social and cultural transformations have profoundly reshaped the ways in which politics is understood and experienced, particularly among younger generations. Classical models of political participation—largely centered on electoral engagement, party membership, and involvement in formal institutions—are no longer sufficient to explain contemporary forms of political agency. Recent scholarship suggests that politics has increasingly shifted from formal arenas to the realm of everyday life, cultural practices, lifestyle choices, and informal social interactions. Within this framework, the concept of everyday politics or micro-politics has emerged as a critical analytical lens, referring to practices that may not appear political at first glance but nonetheless carry political meanings in relation to power, resistance, identity, and representation. Young people, especially university students, increasingly experience and enact politics through cultural consumption, bodily practices, media use, digital platforms, and interpersonal relationships rather than through traditional political institutions. This tendency becomes particularly salient in societies characterized by strong cultural traditions and localized power structures. Despite these developments, much of the existing research in Iran remains anchored in quantitative, institutional, and classical approaches to political participation, often neglecting non-central, smaller cities and informal dimensions of political life. The province of Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad—and University of Yasuj in particular—offers a unique socio-cultural context for examining everyday politics. Students in this setting simultaneously navigate traditional familial and tribal structures and the influences of modern global culture mediated through higher education and social media. In such a context, the absence of formal political participation should not be simplistically interpreted as political apathy. Instead, political engagement may manifest in subtle, symbolic, and informal forms. Furthermore, previous studies have frequently treated youth as a homogeneous group, overlooking gendered differences in political experience and representation. Gender, as a central dimension of social identity, plays a significant role in shaping political subjectivities, especially in culturally conservative environments.

Accordingly, this study seeks to answer the following research question: How do students at Yasuj University experience and represent politics in their everyday lives?

2- Methods

This study adopts a qualitative research design grounded in the methodology of grounded theory.

The aim is to uncover latent concepts, categories, and patterns embedded in students' lived experiences of everyday politics. The fieldwork was conducted at Yasuj University, and participants were selected through purposive and theoretical sampling to ensure conceptual richness and diversity. The sampling process continued until theoretical saturation was achieved, resulting in a final sample of 18 students from different genders, academic levels, disciplines, and age groups. Data were collected through in-depth, open-ended, and semi-structured interviews designed to elicit participants' narratives regarding political meanings, constraints, strategies, and everyday practices. All interviews were audio-recorded, transcribed verbatim, and analyzed using the three-stage coding process proposed by Glaser and Strauss: open coding, axial coding, and selective coding. During open coding, initial concepts were extracted directly from the data. Axial coding involved identifying relationships among concepts and organizing them into broader categories. Finally, selective coding integrated these categories around a central core category that captured the essence of the phenomenon under investigation. To enhance the rigor and credibility of the study, strategies such as member checking, detailed field notes, thick description, and concurrent data collection and analysis were employed.

3- Findings

The analysis revealed that students' representations of politics in everyday life are multifaceted, indirect, and predominantly shaped by micro-political practices. Several categories emerged across causal, contextual, intervening, strategic, and consequential dimensions. At the level of causal conditions, interpersonal interactions, everyday experiences, familial constraints, and the university environment play a crucial role in shaping political perceptions and practices. Students experience persistent identity tensions between individuality, family expectations, tradition, and modernity, within which political meanings are continuously negotiated. Contextual conditions include informal networks of power, cultural and religious norms, social inequalities, and gender differences, all of which define the boundaries and possibilities of political expression. The body, informal spaces, and identity performances emerge as significant sites for the representation of politics. Intervening conditions consist of structural, legal, and cultural barriers that restrict overt political participation and compel students to adopt creative and adaptive strategies. Formal and informal education also function as forms of everyday political action, contributing to political awareness and reflexivity. Students' strategies primarily involve regulating speech, employing silence as a meaningful practice, using

Akvani, H., Nikfar, J., Khanmohamadi, E. (2026). Representing the political in everyday life: A study of Yasouj University students. *Sociology of Culture and Art*, 8(2), 1-19.

Representing the political in everyday life: A study of Yasouj University students

irony and humor, engaging with digital spaces, and relying on supportive social networks. These strategies result in a form of political resilience, characterized by low-risk participation, symbolic action, and heightened political self-awareness. The core category identified through selective coding is “micro-politics and resilient representations of politics in students’ everyday lives.” This category encapsulates how politics is enacted not through direct confrontation but through daily negotiations, symbolic actions, and non-confrontational forms of expression embedded in routine social practices.

4- Discussion & Conclusion

The findings demonstrate that politics in the everyday lives of Yasouj University students is enacted through micro-political practices that are fluid, informal, and deeply embedded in socio-cultural contexts. These results align with the theoretical insights of de Certeau, Scott, Bayat, Hall, Butler, and Giddens, emphasizing everyday resistance, symbolic action, and the interplay between structure and agency. Students’ political engagement is less rooted in formal institutions and more closely tied to cultural choices, bodily practices, spatial negotiations, language, and everyday interactions. Gender differences are particularly salient, especially in how bodies and

public spaces are used as sites of political negotiation and representation.

The study underscores that ignoring informal and everyday forms of political participation leads to an incomplete understanding of youth political agency. Consequently, cultural and university policy-making should recognize micro-politics, support low-risk cultural spaces, and facilitate informal dialogue as viable forms of participation.

Overall, this research offers a renewed perspective on politics as a lived, everyday experience rather than a purely institutional phenomenon. It demonstrates that politics among university students is not absent but rather present in subtle, symbolic, and context-sensitive forms that require analytical frameworks attentive to cultural meanings and everyday practices.

5- Funding

There is no funding support.

6- Authors’ Contributions

Jaseb Nikfar, the corresponding author of this article.

7- Conflict of Interests

This research does not conflict with personal or organizational interests.

مقاله پژوهشی

بازنمایی امر سیاسی در زندگی روزمره جوانان؛ مطالعه‌ی دانشجویان دانشگاه یاسوج

حمدااله اکوانی^۱، جاسب نیکفر^۲، احسان خان‌محمدی^۳

۱. دانشیار، گروه علوم سیاسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران

۲. دانشیار، گروه روابط بین‌الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران

۳. فارغ التحصیل دوره دکتری، جامعه‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه یاسوج، یاسوج

<https://doi.org/10.22034/scart.2026.144158.1779>

چکیده

هدف این پژوهش، فهم چگونگی بازنمایی سیاست در زندگی روزمره دانشجویان دانشگاه یاسوج است. پرسش اصلی پژوهش این است که دانشجویان چگونه سیاست را در زیست روزمره خود تجربه و بازنمایی می‌کنند؟ چارچوب نظری پژوهش بر تلفیقی از نظریه‌های سیاست روزمره (دوسرتو، بیات، اسکات)، بازنمایی فرهنگی (هال، باتلر)، فضا (لوفور)، ساختار و عاملیت (گیدنز) و خرده‌فرهنگ‌ها (هیدایچ) استوار است. این چارچوب، سیاست را در کنش‌های خرد، سبک زندگی و فضاهای زیسته ردیابی می‌کند. روش پژوهش، کیفی و مبتنی بر نظریه زمینه‌ای بود که با مصاحبه‌های عمیق و نیمه‌ساخت‌یافته با ۱۸ دانشجو تا رسیدن به اشباع نظری انجام شد. داده‌ها با کدگذاری باز، محوری و انتخابی تحلیل شدند. یافته‌ها نشان داد که سیاست در زندگی روزمره دانشجویان به‌صورت غیررسمی و نمادین در پوشش، زبان، فضاهای فرهنگی، تعاملات مجازی و خرده‌فرهنگ‌ها بازنمایی می‌شود. دانشجویان با وجود بی تفاوتی نسبت به سیاست به مفهوم سنتی، از طریق تاکتیک‌های خرد، کنش‌های نرم، فضاهایی برای بیان هویت و عمل سیاسی خلق می‌کنند. این کنش‌ها، سیاست را همچون معناسازی و عاملیت در سطح خرد یا همان میکروپلتیک در برابر سیاست به مفهوم سنتی یا ماکروپلتیک بازتعریف کرده و نشان‌دهنده پویایی سیاست روزمره در بستر محلی یاسوج است.

تاریخ دریافت: ۴ مرداد ۱۴۰۴

تاریخ پذیرش: ۲۵ آذر ۱۴۰۴

انتشار آنلاین: ۱ تیر ۱۴۰۵

واژه‌های کلیدی:

سیاست زندگی روزمره، رفتار سیاسی، سبک زندگی، سیاست سکوت، هویت سیاسی، مشارکت سیاسی

استناد: اکوانی، حمداله؛ نیکفر، جاسب؛ خان‌محمدی، احسان (۱۴۰۴). بازنمایی امر سیاسی در زندگی روزمره جوانان؛ مطالعه‌ی دانشجویان دانشگاه یاسوج. *جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر*، ۸ (۲)، ۱-۱۹.

* نویسنده مسئول: جاسب نیکفر

نشانی: دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران

پست الکترونیکی: jn1358@gmail.com

۱- مقدمه و بیان مسئله

در پی تحولاتی که سال‌های اخیر در اشکال مرسوم مشارکت سیاسی به وجود آمده، دیگر نمی‌توان سیاست را از دریچه مرسوم و کلاسیک مشارکت انتخاباتی یا عضویت حزبی نگریست. بر اساس مطالعات جدید، شهروندان امروز سیاست را علاوه بر ساختارهای رسمی، در مناسبات روزمره و کنش‌های سبک زندگی بازتعریف می‌کنند (هایفیلد، ۲۰۱۶: ۳؛ پاپاچاریسی، ۲۰۱۵: ۲۱). این نوع مواجهه، تحت عنوان سیاست روزمره شناخته می‌شود و بر آن دسته از کنش‌هایی دلالت دارد که در نگاه اول ممکن است سیاسی تلقی نشوند، اما حامل معنا در نسبت با قدرت و مقاومت‌اند (پاپاچاریسی، ۲۰۱۵: ۲۵). در چنین بستری، بخشی از جوانان علاوه بر میدان‌های رسمی سیاست، در سطوح خرد زندگی اجتماعی مانند انتخاب موسیقی، نحوه پوشش، مصرف رسانه‌ای، حضور در شبکه‌های اجتماعی با سیاست مواجه می‌شوند. این مواجهه گاه به صورت کناره‌گیری فعالانه از سیاست رسمی و گاه به عنوان بازآفرینی فضاهای نمادین و فرهنگی بروز می‌کند (باکاردجیوا، ۲۰۰۹: ۹۲؛ بیات، ۲۰۱۰: ۱۴). هر چند این اشکال پنهان و ظریف مقاومت، تقریباً در همه‌جا فراگیر است، اما نمود آن در برخی جوامع بیشتر است (اسکات، ۱۹۹۰: ۱۸۳؛ توفکسی، ۲۰۱۷: ۴۸). پژوهش‌های متأخر نیز تأیید کرده‌اند که جوانان در برخی جوامع، کمتر از طریق نهادهای رسمی در سیاست مشارکت می‌کنند و بیشتر سیاست را از خلال سبک زندگی و مناسبات فرهنگی تجربه می‌نمایند (پاپاچاریسی، ۲۰۱۵: ۳۰؛ هاریس، ۲۰۱۷: ۶۱؛ اوسترهوف، ۲۰۲۱: ۱۰۹).

بر این اساس می‌توان گفت درک سیاست در جهان معاصر، به‌ویژه برای نسل جوان، نیازمند توجه به ساخت‌های غیررسمی و روزمره نیز هست. این روند نشانه‌ای از غیررسمی‌شدن سیاست در زندگی جوانان است. چرخش مفهومی در مطالعات جوانان و سیاست نیز در سال‌های اخیر نشان داده که سیاست‌ورزی نسل جدید حول اشکال احساسی، فرهنگی، زیباشناختی و ارتباطی بازآرایی می‌شود (تئوچاریس و وان‌دث، ۲۰۱۸: ۱۵؛ جنکینز و همکاران، ۲۰۲۲: ۷). هر چند مطالعاتی در این زمینه در کشورهای خارجی انجام شده، اما در ایران اغلب پژوهش‌ها مبتنی بر همان رویکرد کلاسیک بوده و از همه مهمتر، شهرهای غیرمرکزی و کم‌جمعیت نیز نادیده گرفته شده‌اند. از سوی دیگر، بازنمود این نوع از سیاست‌ورزی در بین همه گروه‌های اجتماعی، احتمالاً یکسان نیست. بر اساس تجربه زیسته محققین، از بین اقشار مختلف، دانشجویان نمونه مطلوب‌تری برای بررسی چنین اشکالی از سیاست روزمره هستند. انتخاب دانشجویان، به دلیل دسترسی بیشتر این گروه به فضای مجازی و سرمایه فرهنگی بالاتر، می‌تواند به تحلیل دقیق‌تری از بازنمایی‌های سیاسی در زندگی روزمره کمک کند. به نظر می‌رسد جوانان تحصیل کرده، به واسطه آگاهی و آشنایی بیشتر با بسترهای گفت‌وگوی سیاسی، کنشگری فعال‌تری دارند (حسین‌زاده و همکاران، ۱۴۰۰). دانشجویان دانشگاه یاسوج از این نظر در وضعیت ویژه‌ای قرار دارند. آن‌ها از یک سو با نهادهای خانوادگی و طایفه‌ای سنتی زندگی می‌کنند و از سوی دیگر، از طریق شبکه‌های اجتماعی و فضای دانشگاهی، در معرض جهان مدرن قرار دارند. در واقع، این دانشجویان در نسبت با ساختارهای قدرت، ممکن است تجربه‌ای متفاوت از سیاست با دیگر مناطق کشور داشته باشند. شاید بتوان ادعا کرد در چنین زمینه‌ای، نمی‌توان به سادگی از نبود مشارکت سیاسی رسمی به عنوان نوعی بی‌تفاوتی یا انفعال یاد کرد. بلکه آن‌چه غایب به نظر می‌رسد، ممکن است در شکل‌های پنهان‌تر کنشگری، ظهور یابد.

علاوه بر این، مطالعات پیشین در حوزه مشارکت سیاسی جوانان، غالباً این گروه را به صورت یکپارچه و همگن مورد بررسی قرار داده‌اند، بدون آن‌که به تفاوت‌های جنسیتی و نقش آن بر تجربه زیسته سیاست توجه کافی داشته باشند. این رویکرد کلی‌نگرانه، به‌ویژه در چنین مناطقی می‌تواند به نادیده گرفتن تفاوت‌های معنادار در نحوه درک و بازنمایی سیاست منجر شود. جنسیت به عنوان یکی از مؤلفه‌های اصلی هویت اجتماعی، نقش تعیین‌کننده‌ای در شکل‌گیری نگرش‌ها و رفتارهای سیاسی ایفا می‌کند. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که زنان و مردان جوان در ایران، به واسطه تفاوت‌های فرهنگی و اجتماعی، تجربه‌های متفاوتی از مشارکت سیاسی دارند (مرادی، ۱۳۹۷). بنابراین سعی می‌کنیم در این پژوهش، تفاوت‌های جنسیتی را نادیده نگیریم، هر چند نمی‌توان از پیش، چنین چیزی را به داده‌ها تحمیل کرد، اما به هر حال سایه جنسیت بر داده‌های این تحقیق سنگینی می‌کند.

با وجود تحولاتی که در بالا به آن‌ها اشاره شد، پژوهش‌های داخلی عمدتاً در چارچوب‌های کمی و نهادی باقی مانده‌اند و کمتر به سیاست در سطح کنش‌های روزمره و تعاملات غیررسمی پرداخته‌اند. درحالی‌که ممکن است در این مناطق، سیاست به صورت پنهان بازنمایی شود.

اکوانی، حمداله؛ نیکفر، جاسب؛ خان‌محمدی، احسان (۱۴۰۴). بازنمایی امر سیاسی در زندگی روزمره جوانان؛ مطالعه‌ی دانشجویان دانشگاه یاسوج.

جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۸ (۲)، ۱-۱۹.

بنابراین، ادراک و بازنمایی سیاست در زندگی روزمره دانشجویان، نیازمند روش‌شناسی‌های کیفی است که معانی سیاست را بر مبنای روایت‌های افراد از تجربه زیسته‌شان استخراج کند. از این‌رو، پرسش اصلی ما در این پژوهش آن است که دانشجویان دانشگاه یاسوج چگونه سیاست را در زندگی روزمره خود بازنمایی و تجربه می‌کنند؟

۲- پیشینه پژوهش

مطالعات پیشین داخلی را می‌توان در چهار دسته اصلی دسته‌بندی کرد. دسته نخست، به سیاست به مثابه تجربه زیسته و امری درهم‌تنیده با زندگی روزمره پرداخته‌اند. در این رویکرد، سیاست در کنش‌های عادی، انتخاب‌های روزمره و معناسازی‌های فردی ردیابی می‌شود. در این زمینه، پژوهش‌هایی همچون رهبر و همکاران (۱۳۹۷)، نازاریان و دلاوری (۱۴۰۰)، و حسینی‌زاده و سروند (۱۴۰۱)، سیاست را در سبک زندگی، مواجهه با بحران‌ها و انتخاب‌های روزمره جوانان بررسی کرده‌اند. این مطالعات، سطح خرد و زیسته را محل تحقق سیاست می‌دانند و تجربه فردی را به عنوان منبع شکل‌گیری معنای سیاسی تحلیل می‌کنند. در امتداد این رویکرد، کتاب امر روزمره در جامعه پساانقلابی نوشته کاظمی (۱۳۹۴) یکی از مهم‌ترین آثار در ادبیات داخلی محسوب می‌شود. کاظمی با تمرکز بر تجربه‌های زیسته، نشان می‌دهد که چگونه قدرت و سیاست در بطن زندگی روزمره، مناسبات فرهنگی، بدن، سبک زندگی و فضاهای غیررسمی بازتولید می‌شوند. او با تحلیل زندگی اجتماعی اشیاء مانند کراوات، جین و پیکان تا ایدئولوژی خشونت، شادی و کنکور کمک شایانی به فهم ما از پیچیدگی‌ها و تناقضات زندگی اجتماعی در ایران پساانقلابی می‌کند. دسته دوم از مطالعات، بر بازنمایی سیاسی در حوزه فرهنگ، رسانه و فضاهای نمادین تمرکز دارند. پژوهش زین‌الصالحین و فاضلی (۱۳۹۴) با تحلیل گفتمان عکس‌ها، نشان می‌دهد که چگونه بازنمایی‌های بصری می‌توانند معنای ایدئولوژیک را در تجربه زیسته افراد وارد کرده و به بازتولید یا چالش قدرت منجر شوند. در همین چارچوب، عباسی (۱۴۰۴) با تمرکز بر پیوند قدرت، سیاست بازنمایی و زندگی روزمره در ایران نشان می‌دهد شبکه‌های اجتماعی چگونه با تقویت روایت‌های غیررسمی و عرفی، انحصار معنابخشی گفتمان رسمی را به چالش می‌کشند و به بازتعریف قدرت، معنا و هویت در زندگی روزمره شهروندان منجر می‌شوند. گروه سوم از پژوهش‌ها، به جامعه‌پذیری سیاسی جوانان در بسترهای نهادی، اجتماعی و قومیتی توجه داشته‌اند. پژوهش‌هایی مانند راسخ و همکاران (۱۳۹۸)، نجف‌پور و تدین‌راد (۱۴۰۰)، و قادرزاده و غفوری (۱۴۰۳)، نقش نهادهایی چون خانواده، دانشگاه، رسانه و قومیت را در شکل‌گیری نگرش‌ها و گرایش‌های سیاسی جوانان تحلیل کرده‌اند. مطالعه اخیر، با تمرکز بر روایت‌های قومیتی، نشان می‌دهد که هویت محلی و قومی می‌تواند به عنوان یکی از مؤلفه‌های مهم در تجربه و درک سیاست عمل کند. دسته چهارم، به تحلیل نگرش‌ها و رفتارهای سیاسی جوانان پرداخته‌اند. برای مثال، کریمی و همکاران (۱۳۹۹) با رویکردی کیفی، تأثیر سرمایه اجتماعی و استفاده از فضای مجازی را بر مشارکت سیاسی دانشجویان بررسی کرده‌اند. این پژوهش‌ها عمدتاً مشارکت سیاسی را در قالب نگرش‌ها، رفتارها یا الگوهای مشارکت رسمی تحلیل کرده‌اند. در ادبیات خارجی نیز گرایش‌هایی مشابه مشاهده می‌شود. چودری (۲۰۲۲) نشان می‌دهد که جوانان در جوامع دموکراتیک، ترجیح می‌دهند از طریق سبک زندگی، انتخاب‌های مصرفی و کنش‌های فرهنگی، دیدگاه‌های سیاسی خود را بیان کنند. احمد و همکاران (۲۰۲۳) نیز در پژوهشی در پاکستان، سیاست را در پوشش، الگوهای مصرف، روابط روزمره و تعاملات اجتماعی جوانان دنبال کرده‌اند. این مطالعات، سیاست را در لایه‌های نمادین، عاطفی و زیسته زندگی روزمره ردیابی می‌کنند. گروهی دیگر از پژوهش‌ها، بر کنشگری رسانه‌ای و مشارکت دیجیتال جوانان تمرکز دارند. زیاد (۲۰۲۳)، پاندیت و همکاران (۲۰۲۵)، و مارسلو و همکاران (۲۰۲۵) نشان داده‌اند که رسانه‌های اجتماعی می‌توانند بستری برای بازنمایی هویت‌های سیاسی، مشارکت مدنی و کنشگری‌های نوظهور، از جمله کنشگری محیط‌زیستی، فراهم کنند. همچنین، مدینا سرانو و همکاران (۲۰۲۰) و ویلنچیک و لوتارت (۲۰۲۵) به نقش رسانه‌هایی مانند تیک‌تاک در شکل‌گیری اشکال جدیدی از «شهروندی بیانی» و مشارکت نمادین پرداخته‌اند.

برخی پژوهش‌ها نیز سیاست زیست‌محیطی و مصرف‌گرایی آگاهانه را محور قرار داده‌اند. هاکی (۲۰۲۴) و فیرینسی عمان (۲۰۲۵) نشان داده‌اند که انتخاب‌های مصرفی، مانند خرید پوشاک بازیافتی یا مشارکت در پروژه‌های اجتماعی، می‌تواند به اشکال جدیدی از کنشگری سیاسی در زندگی روزمره منجر شود. در مجموع، مرور پیشینه نشان می‌دهد که اگرچه در سال‌های اخیر توجه به سیاست در زندگی روزمره و کنش‌های

غیررسمی افزایش یافته است، اما بخش قابل توجهی از پژوهش‌های داخلی همچنان در چارچوب‌های نهادی، رفتارمحور یا کمی باقی مانده‌اند و کمتر به ابعاد پنهان، نمادین و معنا ساز سیاست در تجربه زیسته جوانان پرداخته‌اند. افزون بر این، تمرکز بیشتر مطالعات بر کلان‌شهرها، موجب نادیده گرفتن زمینه‌های محلی و شهرهای غیرمرکزی شده است. پژوهش حاضر، با تکیه بر مفاهیمی چون سیاست خرد، بازنمایی، فضای زیسته، خرده‌فرهنگ و مقاومت روزمره، تلاش دارد سیاست را در لایه‌های کمتر دیده شده زندگی روزمره جوانان تحلیل کند. این تحقیق، با تمرکز بر دانشجویان دانشگاه یاسوج به عنوان گروهی که در تقاطع سنت و مدرنیته زیست می‌کنند، می‌کوشد خلأ موجود در ادبیات داخلی را در زمینه بازنمایی سیاست در بسترهای محلی و غیرمرکزی پر کند.

۲-۲: منظومه نظری پژوهش

پژوهش حاضر برای تحلیل سیاست در زندگی روزمره دانشجویان، بر منظومه‌ای نظری استوار است که از پیوند بین نظریه‌های انتقادی، فرهنگی و جامعه‌شناختی معاصر شکل گرفته است. این چارچوب نظری تلاش دارد سیاست را در بطن رفتارهای روزمره و کنش‌های به ظاهر عادی بازیگران اجتماعی بازشناسد. رویکرد پیشنهادی، تلفیقی است از نظریه‌هایی که به فهم پیچیدگی رابطه میان سلطه و مقاومت، ساختار و عاملیت، و معنا و بازنمایی کمک می‌کنند.

نخست، نظریه تاکتیک‌های زندگی روزمره میشل دوسرتو، بستری فراهم می‌سازد تا سیاست را در سطح کنش‌های جزئی و روزمره افراد بازیابی کنیم؛ جایی که استراتژی‌های سلطه با ابتکارهای خرد و لحظه‌ای به چالش کشیده می‌شوند (دوسرتو، ۱۹۸۴). چنین نگاهی، به‌ویژه در زمینه زندگی دانشجویی در یاسوج، امکان فهم شیوه‌هایی را فراهم می‌کند که دانشجویان از طریق آن‌ها معانی سلطه را جابه‌جا، عملکردهای رسمی را بازتعریف و فضاهایی برای کنش مقاومتی خلق می‌کنند. رفتارهایی چون استفاده خلاقانه از رسانه، پوشش، یا حتی سکوت و طفره‌روی، می‌توانند به مثابه کنش‌های سیاسی تلقی شوند (آقاجان‌زاده، ۱۴۰۳). در همین راستا، جیمز اسکات با تمرکز بر مقاومت‌های پنهان و روزمره، سویه‌هایی از کنش سیاسی را آشکار می‌سازد که در دل سکوت، طنز، یا کناره‌گیری از سیاست رسمی نهفته‌اند (اسکات، ۱۴۰۳). این چارچوب، امکان تحلیل رفتارهای به ظاهر منفعل برخی دانشجویان را به عنوان اشکال مقاومت نرم و غیرمستقیم فراهم می‌سازد. این نوع مقاومت، به دلیل غیررسمی و غیررادیکال بودن، در بافت‌های محافظه‌کار و سنتی مانند یاسوج، اهمیت ویژه‌ای می‌یابد.

استوارت هال با تمرکز بر بازنمایی، فرایند تولید معنا را به عرصه اصلی قدرت و مقاومت تبدیل می‌کند. در چارچوب نظری او، زبان، روایت و سایر نظام‌های نمادین، به مثابه ابزارهایی عمل می‌کنند که از طریق آن‌ها معانی مرتبط با سیاست، هویت و قدرت تثبیت یا دگرگون می‌شوند (هال، ۱۹۹۷). بدین سان، رسانه‌ها، سبک‌های زیستی و شیوه‌های بیان غیررسمی، به میدان‌هایی برای چالش با سلطه تبدیل می‌شوند. جودیت باتلر نیز با تأکید بر بدن به عنوان صحنه‌ای پرفورماتیو، نشان می‌دهد که هویت‌های جنسیتی، قومی و سیاسی چگونه از خلال تکرارهای اجتماعی ساخته می‌شوند و در عین حال، امکان مقاومت و بازآفرینی دارند (باتلر، ۱۴۰۲). برای دختران دانشجو در فضای سنتی یاسوج، این خوانش از جنسیت، بُعدی انتقادی و رهایی‌بخش به همراه دارد.

هانری لوفور با نظریه فضا، نگاه صرفاً کالبدی به فضا را به چالش می‌کشد و آن را برساخته‌ای اجتماعی، تاریخی و سیاسی معرفی می‌کند. فضاهای زیسته‌ای که دانشجویان خلق می‌کنند، حامل رمزگان‌های سیاسی‌اند و می‌توانند محل چانه‌زنی، مقاومت یا خلق معناها را بدیل باشند (باتلر، ۱۳۹۹). این رویکرد، به ما امکان می‌دهد فضاهای دانشگاهی و شهری در یاسوج را به عنوان عرصه‌های نزاع و بازنمایی قدرت تحلیل کنیم. در همین زمینه، آصف بیات با طرح «سیاست خیابانی»، به بازتعریف سیاست در بستر کنش‌های خودجوش، غیررسمی و روزمره می‌پردازد؛ به‌ویژه سیاست‌هایی که در رفتارهای فرودستان شهری، جوانان، زنان و گروه‌های حاشیه‌نشین متبلور می‌شوند (بیات، ۱۳۹۹). بیات سیاست خیابانی را به عنوان شکلی از سیاست بدون واسطه و بدون نهادهای رسمی در نظر می‌گیرد که در آن خیابان به متافوری برای مطالبه فضا، هویت و عاملیت بدل می‌شود.

آنتونی گیدنز با نظریه ساختاری، پیوندی دیالکتیکی بین عاملیت فردی و ساختارهای اجتماعی برقرار می‌سازد و بر آن است که ساختارها هم امکان‌دهنده و هم محدودکننده‌اند. کنشگران اجتماعی، از جمله دانشجویان، با بهره‌گیری از منابع مادی و نمادین، توان بازاندیشی و تغییر

بازنمایی امر سیاسی در زندگی روزمره جوانان؛ مطالعه‌ی دانشجویان دانشگاه یاسوج

این ساختارها را دارند (گیدنز، ۱۳۹۸؛ ۱۴۰۱). این دیدگاه، اساس منظومه نظری پژوهش حاضر را تشکیل می‌دهد؛ چرا که سیاست‌ورزی دانشجویان یاسوج، میان نیروهای ساختاری و عاملیت خلاق فردی در نوسان است. در نهایت، دیک هبدایج خرده‌فرهنگ‌ها را اشکال مقاومت فرهنگی معرفی می‌کند که از طریق سبک، علیه هنجارهای مسلط عمل می‌کنند (هبدایج، ۱۳۷۸). این سبک‌ها اگرچه ممکن است فاقد ساختار سیاسی کلاسیک باشند، اما واجد قدرت نمادین‌اند و در بستر زندگی روزمره دانشجویان، پیام‌های انتقادی و هویتی را منتقل می‌کنند. این منظومه نظری، با درهم‌تنیدن مفاهیم ساختار و عاملیت (گیدنز)، سیاست روزمره (دوستو، بیات)، مقاومت خرد (اسکات، هبدایج)، بازنمایی فرهنگی (هال، باتلر) و تحلیل فضا (لوفور)، چارچوبی جامع برای درک پیچیدگی‌های سیاست در زندگی روزمره دانشجویان در یک زمینه فرهنگی خاص فراهم می‌آورد.

۳- روش پژوهش

پژوهش حاضر با استفاده از روش نظریه زمینه‌ای به کشف مفاهیم و الگوهای پنهان در تجربه زیسته جوانان از سیاست در زندگی روزمره‌شان پرداخته است. میدان این پژوهش دانشجویان دانشگاه یاسوج بودند که بر اساس روش نمونه‌گیری هدفمند و نظری انتخاب شدند. نمونه‌ها بر اساس ضرورت مفهومی و برحسب نیاز تحلیل انتخاب شدند. این فرایند تا زمانی ادامه یافت که داده‌ها به اشباع نظری رسیدند. در این تحقیق پس از رسیدن به اشباع نظری، فرایند نمونه‌گیری پس از بررسی ۱۸ مشارکت‌کننده به پایان رسید. ابزار اصلی گردآوری داده‌ها، ترکیبی از مصاحبه‌های باز، نیمه‌ساخت‌یافته و عمیق بود. سؤالات مصاحبه به گونه‌ای طراحی شد که تجربه‌ها و برداشت‌های مشارکت‌کنندگان از سیاست را در زندگی روزمره‌شان آشکار سازند. شروع مصاحبه با سؤالات باز و ادامه آن با سؤالات نیمه‌ساخت‌یافته بود. حین انجام مصاحبه، صدای مصاحبه‌شوندگان ضبط و سپس پیاده شد. متن این مصاحبه‌ها با استفاده از روش سه‌گانه کدگذاری گلیزر و اشتراوس تحلیل شد. در مرحله کدگذاری باز، داده‌ها به مفاهیم اولیه شکسته و مفاهیم کلیدی شناسایی شدند. در کدگذاری محوری، به ارتباط میان کدها و تشکیل مقوله‌های اصلی پرداخته شد و در نهایت در کدگذاری انتخابی، مقولات تلفیق شدند تا الگوی بازنمایی سیاست در زندگی روزمره دانشجویان را تبیین کند. در نهایت برای تضمین اعتبار پژوهش از معیارهای بازبینی مشارکت‌کنندگان، ثبت دقیق یادداشت‌های میدانی، توصیف غنی، فربه و با جزئیات و همچنین تحلیل هم‌زمان با گردآوری داده‌ها استفاده شد.

جدول شماره ۱- ویژگی‌های جمعیت شناختی افراد مشارکت‌کننده در تحقیق

ردیف	جنسیت	مقطع تحصیلی	رشته تحصیلی	سن	مدت مصاحبه (دقیقه)	محل مصاحبه
۱	مرد	کارشناسی	شناسی جامعه	۲۰	۳۵	دانشگاه
۲	زن	کارشناسی	شناسی روان	۲۱	۴۰	شاپ‌کافی
۳	مرد	کارشناسی	علوم سیاسی	۲۲	۳۰	فضای باز دانشگاه
۴	زن	کارشناسی	ادبیات فارسی	۱۹	۲۵	بین دو دانشکده
۵	مرد	کارشناسی	مهندسی عمران	۲۳	۴۵	دانشگاه
۶	زن	ارشد	تاریخ	۲۵	۵۰	کافی شاپ
۷	مرد	دکتری	جامعه‌شناسی	۲۹	۴۰	کتابخانه مرکزی
۸	زن	کارشناسی	ریاضی	۱۸	۳۵	آلاچیق علوم انسانی
۹	مرد	کارشناسی	کشاورزی	۲۱	۲۰	سالن مطالعه
۱۰	زن	ارشد	شناسی جامعه	۲۶	۲۵	سالن علوم انسانی
۱۱	مرد	کارشناسی	فلسفه	۱۹	۳۰	دانشگاه
۱۲	زن	دکتری	علوم سیاسی	۳۰	۵۰	سالن علوم انسانی
۱۳	مرد	ارشد	الهیات	۲۷	۳۵	دانشکده علوم انسانی
۱۴	زن	کارشناسی	زبان انگلیسی	۲۲	۲۵	کتابخانه مرکزی
۱۵	مرد	کارشناسی	زراعت	۲۲	۳۰	فضای باز دانشگاه
۱۶	زن	ارشد	مکانیک	۲۸	۴۰	شاپ‌کافی

اکوانی، حمداله؛ نیکفر، جاسب؛ خان‌محمدی، احسان (۱۴۰۴). بازنمایی امر سیاسی در زندگی روزمره جوانان؛ مطالعه‌ی دانشجویان دانشگاه یاسوج.

جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۸ (۲)، ۱-۱۹.

بازنمایی امر سیاسی در زندگی روزمره جوانان؛ مطالعه‌ی دانشجویان دانشگاه یاسوج

۱۷	مرد	کارشناسی	شناسی جامعه	۲۰	۲۰	سالن مطالعه
۱۸	زن	کارشناسی	تاریخ	۱۸	۳۰	الایق علوم انسانی

۴- تحلیل یافته‌ها

در فرآیند کدگذاری مفاهیم و مقولاتی شناسایی شد که نشان‌دهنده تنوع در شیوه‌های بازنمایی سیاست در زندگی روزمره مشارکت‌کنندگان است. در ادامه این مفاهیم و مقولات ارائه شده‌اند.

جدول ۲- نتایج مراحل سه‌گانه کدگذاری یافته‌های تحقیق

جایگاه در مدل	نام مقوله	ابعاد / زیرمقوله‌ها
شرایط علی	تعاملات بین فردی و تجربه روزمره	محدودیت‌ها و مرزهای خانوادگی؛ روابط دوستانه و بازتعریف فضاهای خصوصی؛ حلقه‌های هم‌کلاسی و فضای دانشگاهی؛ رمزگذاری و خودسانسوری در تعاملات سیاسی
	دوگانگی‌های هویتی و سیاست خرد در تجربه دانشجویی	تضادها و دوگانگی‌های هویتی؛ نقد و امید؛ تعارض فرد و ساختار؛ بازاندیشی هویت و عاملیت سیاسی
شرایط زمینه‌ای	شبکه‌های غیررسمی در کنش اجتماعی و ارتباطی	شبکه‌های غیررسمی قدرت؛ مؤلفه‌های فرهنگی و اعتقادی؛ روابط خانوادگی؛ نابرابری اجتماعی؛ تفاوت‌های جنسیتی
	قالب‌های ظرفیت: بازی هویت، بدن و فضاهای غیررسمی	فضای اجتماعی پنهان؛ بازی هویت و انطباق متکثر؛ تنش‌های روانی و ناپایداری هویتی؛ فضای غیررسمی و بازنمایی هویت؛ بدن و کنش سیاسی خرد
شرایط مداخله‌گر	موانع آشکار و پنهان در مشارکت سیاسی خرد	موانع ساختاری و حقوقی؛ فشارهای فرهنگی و اجتماعی؛ راهبردهای خلاقانه برای کنشگری؛ تاب‌آوری و ظرفیت انطباق‌پذیری
	آموزش به‌مثابه کنش سیاسی روزمره	آموزش رسمی؛ آموزش غیررسمی
راهبردها	تنظیم گفتار در فضاهای دانشگاهی	بافت فرهنگی-اجتماعی؛ مدیریت بازخوردها؛ تفاوت‌های جنسیتی و سطح دانش و تحلیل
	مواجهه با محدودیت‌های گفتمانی	سکوت و زبان بدن؛ کنایه و طنز
	تعاملات روزمره: راهبردهای ارتباطی در مواجهه با فشارهای محیطی	سازوکارهای محافظتی؛ استفاده از فضای مجازی؛ اتکا به شبکه‌های حمایتی؛ تفاوت‌های فردی (جنسیت و تحصیلات)
پیامدها	تاب‌آوری سیاسی به‌مثابه سیاست خرد: کنش مشارکتی در فضای روزمره دانشجویان	خودآگاهی سیاسی و شناخت ساختارها؛ استفاده از ابزارهای فرهنگی و نمادین؛ مشارکت در فضاهای کم‌ریسک
	سیاست خرد و بازنمایی تاب‌آورانه سیاست در زندگی روزمره دانشجویان	بازنمایی غیرمستقیم سیاست؛ کنش نمادین و غیرتقابلی؛ چانه‌زنی روزمره با قدرت؛ پیوند عاملیت فردی، ساختار و زمینه فرهنگی

۱. تعاملات بین فردی و تجربه روزمره

در زندگی روزمره دانشجویان دانشگاه یاسوج، سیاست خرد از خلال روابط بین فردی و تعاملات اجتماعی، متجلی می‌شود. این روابط که در بستر خانواده، دوستان، هم‌کلاسی‌ها و گروه‌های محلی شکل می‌گیرند، همچون شبکه‌هایی نرم و غیررسمی عمل می‌کنند که هویت سیاسی و کنش‌های خرد را در دل خود پرورش می‌دهند. اگرچه این فضاها ظاهراً معمولی به نظر می‌رسند، اما به عنوان بسترهای مهم گفت‌وگو و حتی تعارضات سیاسی غیررسمی عمل می‌کنند.

خانواده و دوستان به عنوان دو نهاد اصلی جامعه‌پذیری و تجربه اولیه سیاست خرد نقش اساسی دارند. خانواده، به عنوان نخستین مکان انتقال ارزش‌ها، نقش مهمی در شکل‌گیری پایه‌های هویت سیاسی ایفا می‌کند، ولی در بسیاری موارد، به ویژه برای دانشجویان دختر، ساختارهای فرهنگی و سنتی محدودیت‌هایی برای بیان آزادانه دیدگاه‌ها ایجاد می‌کند. در مقابل، روابط دوستانه، فضای بازتری برای گفت‌وگو و تمرین کنش سیاسی خرد فراهم می‌آورد. مشارکت‌کننده شماره ۱۶ بیان می‌کند: «تو جمع خانواده بعضی وقت‌ها نمی‌تونم آزادانه حرف بزنم، اکوانی، حمداله؛ نیکفر، جاسب؛ خان‌محمدی، احسان (۱۴۰۴). بازنمایی امر سیاسی در زندگی روزمره جوانان؛ مطالعه‌ی دانشجویان دانشگاه یاسوج.

جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۸ (۲)، ۱-۱۹.

بازنمایی امر سیاسی در زندگی روزمره جوانان؛ مطالعه‌ی دانشجویان دانشگاه یاسوج

ولی با دوستانم راحت‌ترم که دیدگاهم رو مطرح کنم.» همچنین مشارکت‌کننده شماره ۸ می‌گوید: «با مادرم باید خیلی محتاط باشم که ناراحت نشه؛ اما تو خوابگاه با بچه‌ها راحت بحث می‌کنیم.» این روایت‌ها نمایانگر استراتژی‌های تطبیقی دانشجویان برای گذر از محدودیت‌های خانوادگی و ایجاد فضاهای خصوصی هستند که همچون محل تمرین دموکراسی عمل می‌کنند.

علاوه بر این، حلقه‌های هم‌کلاسی، گروه‌های دانشگاهی و شبکه‌های مجازی، به عنوان فضاهای غیررسمی مستقل از ساختارهای رسمی قدرت، نقش مهمی در تجربه و کنش سیاست خرد ایفا می‌کنند. این فضاها امکان گفت‌وگو و کنش جمعی را فراهم می‌آورند و فضایی نسبی از امنیت برای بیان دیدگاه‌های سیاسی ایجاد می‌کنند. مشارکت‌کننده شماره ۴ می‌گوید: «ما تو دانشگاه بیشتر صحبت‌های سیاسی می‌کنیم، چون اینجا احساس می‌کنم می‌تونم حرف‌هام رو راحت‌تر بزنم.» همچنین مشارکت‌کننده شماره ۹ چنین تجربه‌ای را بازگو می‌کند: «تو گروه هم‌کلاسی‌هامون تو واتساپ، وقتی کسی یه پست سیاسی می‌ذاره، بقیه هم بحث می‌کنن، ولی بیشتر با شوخی و غیرمستقیم حرف می‌زنیم.» این گفتمان رمزگذاری‌شده و کنایه‌آمیز نمونه‌ای از سیاست خرد است که با انعطاف برای سازگاری با محدودیت‌ها به کار گرفته می‌شود. در مجموع، سیاست خرد در زیست‌جهان دانشجویان عمدتاً در بستر تعاملات روزمره و شبکه‌های کوچک اجتماعی شکل می‌گیرد. این بسترها علیرغم محدودیت‌های موجود، فرصت‌هایی برای تمرین مشارکت سیاسی فراهم می‌کنند.

جدول ۳- کدها و زیرمقوله‌های مقوله تعاملات بین‌فردی و تجربه روزمره

مقوله	زیرمقوله	کد مفهومی
تعاملات بین‌فردی و تجربه روزمره	محدودیت‌ها و مرزهای خانوادگی	ناتوانی در بیان آزادانه دیدگاه‌ها در خانه، احتیاط در گفتگو با والدین
	روابط دوستانه و بازتعریف فضاهای خصوصی	راحتی بیشتر در گفتگوهای سیاسی با دوستان، خوابگاه به عنوان فضای غیررسمی مشارکت، گفت‌وگوی آزاد در خلوت‌های دوستانه
	حلقه‌های هم‌کلاسی و فضای دانشگاهی	دانشگاه به عنوان محیطی با امنیت نسبی، شکل‌گیری بحث‌های سیاسی در گروه‌های کلاسی
	رمزگذاری و خودسانسوری در تعاملات سیاسی	استفاده از شوخی و کنایه برای بیان دیدگاه، بحث‌های غیرمستقیم در گروه‌های مجازی، تنش بین خودبیان‌گری و ترس از قضاوت، استراتژی‌های پنهان‌سازی برای بقا در جمع‌ها

۲. قالب‌های ظریف: بازی هویت، بدن و فضاهای غیررسمی

زندگی روزمره دانشجویان دانشگاه یاسوج عرصه‌ای از تعامل هویت فردی و ساختارهای اجتماعی است که در آن، کنش سیاسی خرد به عنوان فرآیندی مستمر و متغیر شکل می‌گیرد. در این بستر، فردیت دانشجو در پیوند با نیروهای اجتماعی و سیاسی بازآفرینی می‌شود. طی آن سیاست به شکلی ظریف نمایان می‌شود. فضای دانشگاه و جامعه، به عنوان ساختارهای گفتمانی ضمنی، بر ذهنیت و رفتار دانشجویان نقش دارند و تنظیمات ضمنی‌ای را در زیست آن‌ها ایجاد می‌کنند که هم ظرفیت اعمال قدرت را فراهم می‌آورد و هم بستر مناسبی برای سیاست خرد و کنشگری انعطاف‌پذیر پدید می‌آورد. مشارکت‌کننده شماره ۳ چنین تجربه‌ای را بازتاب می‌دهد: «گاهی حس می‌کنم همه‌چیز دورم تحت تأثیر فضا و شرایط اجتماعی، حتی کارایی که می‌کنم یا حرفایی که می‌زنم. نمی‌خوام همیشه بهش فکر کنم، ولی انگار نمی‌شه بی تفاوت بود.» این بازتاب نشان می‌دهد که فضای اجتماعی نقشی اساسی در شکل‌دهی هویت و کنش‌های سیاسی خرد ایفا می‌کند. همچنین مشارکت‌کننده شماره ۱۱ این تأثیر را به شکلی درونی‌شده توصیف می‌کند: «حتی وقتی به مسائل اجتماعی فکر نمی‌کنم، یه حس احتیاط تو وجودمه که می‌گه مراقب باش، چی بگی، چی نگی. این حس تو کارای روزمره‌مم هست، مثلاً تو شبکه‌های اجتماعی.»

در مواجهه با چنین فضایی، دانشجویان برای حفظ تعادل بین انتظارات بیرونی و خواسته‌های درونی، به ساختن هویت‌های سیال روی می‌آورند. این یک تاکتیک در راستای سازگاری و بقاست. این سازگاری به ویژه در بین دانشجویان دختر به دلیل فشارهای اجتماعی و فرهنگی، پیچیده‌تر است. مشارکت‌کننده شماره ۶ می‌گوید: «وقتی کنار خانواده‌ام هستم، طوری رفتار می‌کنم که انتظار دارن، ولی با دوستانم یه جور دیگه‌ام. هر دو تا واقعی‌ان، ولی باید بدونم کجا کدومش رو نشون بدم.» این روایت نشانگر بازی هویتی است که دانشجو با انتخاب در هر موقعیت، کنش سیاسی خود را شکل می‌دهد. مشارکت‌کننده شماره ۱۴ نیز بیان می‌کند: «تو دانشگاه خود واقعیم، حرفام رو می‌زنم، حتی لباسام فرق داره، ولی تو خونه انگار نقش عوض می‌کنم.» این مثال‌ها گویای آن است که هویت و کنش سیاسی خرد در قالب انطباق‌های حساب‌شده بازتولید می‌شود.

اگرچه این انطباق‌ها راهکاری برای حفظ حضور فعال و بروز هویت است، اما هم‌زمان می‌تواند احساس تعلیق و تنش‌های درونی را در دانشجویان به دنبال داشته باشد. آن‌ها بین امید به تغییر و مواجهه با واقعیت‌های ثابت، نوسان می‌کنند. مشارکت‌کننده شماره ۱۷ این تجربه را این‌گونه بیان می‌کند: «بعضی وقتا فکر می‌کنم شاید اوضاع بهتر بشه، ولی چند وقت بعد می‌بینم چیزی عوض نشده و دلسرد می‌شم. این بالا پایین شدن خیلی خسته‌کننده‌ست.» این تجربه، بخشی از واقعیت سیاست خرد است که با تلاطم‌های ذهنی و عینی همراه است و گاه احساس اثرگذاری محدود را در مشارکت‌کنندگان ایجاد می‌کند.

در این چارچوب، فضاهای غیررسمی مانند کافه‌ها و شبکه‌های اجتماعی، به عنوان عرصه‌هایی مهم برای سیاست خرد عمل می‌کنند که امکان ابراز احساسات و کنش‌های سیاسی را به شکلی بدیل فراهم می‌آورند. مشارکت‌کننده شماره ۹ می‌گوید: «ما تو گروه‌های واتساپ زیاد گپ می‌زنیم، درباره چیزای مختلف حرف می‌زنیم، می‌خندیم و بحث می‌کنیم، ولی حرفامون همیشه یه معنی عمیق‌تری داره.» همچنین مشارکت‌کننده شماره ۱۷ می‌افزاید: «تو کافه که هستیم، بحثای جورواجور پیش میاد، بقیه هم می‌پیوندن و می‌خندن، ولی تهش همه می‌دونن که این شوخی‌ها حرف دلمونه.» این نوع مشارکت خرد، فضایی برای کنش‌گری غیررسمی فراهم می‌کند که به گسترش گفت‌وگو و تعاملات اجتماعی منجر می‌شود.

از سوی دیگر، بدن به‌عنوان عرصه‌ای فرهنگی و سیاسی، نقش مهمی در بازنمایی هویت و کنش خرد ایفا می‌کند. داده‌های حاصل از مصاحبه نشان می‌دهد بدن و ظاهر همچون زبانی فرهنگی حامل پیام‌های اجتماعی و فردی هستند. مشارکت‌کننده شماره ۲ با اشاره به معنای نمادین زیورآلات بیان می‌کند: «گوشواره‌ای با طرح مشت بسته دارم که برایم حس قدرت و تمایز ایجاد می‌کند.» این نوع بازنمایی نمادین، شیوه‌ای از سیاست خرد است که به بازنمایی تمایز و گاه معناسازی بدون حضور مستقیم در سیاست به مفهوم رقابت‌های سیاسی میدانی می‌پردازد. مشارکت‌کننده شماره ۱۴ نیز از آرایش به عنوان تاکتیکی برای تأیید حضور خود یاد می‌کند: «با آرایش به بازار می‌روم تا حضورم را تأیید کنم.»

علاوه بر این، انتخاب رنگ لباس یا سبک آرایش به عنوان ابزاری هدفمند برای انتقال پیام‌های خاص عمل می‌کند. مشارکت‌کننده شماره ۱۰ می‌گوید: «هر رنگ لباس یا سبک آرایش من پیامی خاص منتقل می‌کند.» و مشارکت‌کننده شماره ۱۸ اضافه می‌کند: «مانتوی بنفشم را آگاهانه پوشیدم تا پیامی خاص منتقل کنم.» پوشش، زیورآلات و آرایش، در زیست روزمره این دانشجویان، جلوه‌هایی از سیاست خرد هستند که امکان چانه‌زنی با هنجارهای اجتماعی و بیان خلاقانه هویت را فراهم می‌آورند. در مجموع، دانشجویان دانشگاه یاسوج از یک‌سو با ساختارها و فضای فرهنگی حاکم انطباق یافته و خویش‌ن‌داری می‌کنند و از سوی دیگر، با استفاده از فضاهای غیررسمی، نمادها و نمایش آرایش، روش‌هایی خلاقانه برای ابراز هویت و بازتعریف خود می‌یابند.

جدول ۴- کدها و زیرمقوله‌های مقوله قالب‌های ظریف: بازی هویت، بدن و فضاهای غیررسمی

مقوله	زیرمقوله	کد مفهومی
قالب‌های ظریف: بازی هویت، بدن و فضاهای غیررسمی	فضای اجتماعی پنهان	تأثیر غیرمستقیم و ناخودآگاه فضاهای اجتماعی بر رفتار و ذهنیت، حس احتیاط و مراقبت در بیان نظر
	بازی هویت و انطباق متکثر	خلق هویت‌های سیال و متکثر برای سازگاری، بازی هویت در فضاهای مختلف، تفاوت رفتار در محیط‌های مختلف
	تنش‌های روانی و ناپایداری هویتی	احساس ناپایداری، نوسان بین امید به تغییر و دلسردی، بی‌اثرپنداری مشارکت‌های سیاسی و اجتماعی
	فضای غیررسمی و بازنمایی هویت	استفاده از گروه‌های مجازی و کافه‌ها برای بیان احساسات فروخورده
	بدن و کنش سیاسی خرد	همچون زبانی فرهنگی، زبان بدن و ظاهر به‌عنوان ابزار بازنمایی هویت و پیام‌های نمادین

۳. موانع آشکار و پنهان در مشارکت سیاسی خرد

دانشجویان در مسیر مشارکت سیاسی خود با ترکیبی از محدودیت‌های رسمی و ساختاری و نیز هنجارهای فرهنگی و اجتماعی غیررسمی مواجه هستند. این عوامل، در تعامل با یکدیگر، شرایط ویژه‌ای برای شکل‌گیری کنشگری سیاسی خرد ایجاد می‌کنند که نمودی از مشارکت فعال و سازنده در فضای دانشگاهی است.

در حوزه ساختاری و قانونی، مقررات رسمی به عنوان عاملی تنظیم‌کننده و تعدیل‌کننده فعالیت‌های سیاسی عمل می‌کنند. دانشجوی شماره ۵ بیان می‌کند: «وقتی می‌بینی برای هر قدمی که می‌خواهی برداری به مانع بزرگ هست، یک قانونی تبصره‌ای هست که نمی‌داری کار کنی... برای همین انجمن چقد رفتیم و اومدیم آخرش نشد، معلومه انرژی آدم کم می‌شه». این گفته، اثر محدودیت‌های قانونی بر انگیزه و استمرار کنش سیاسی خرد را به تصویر می‌کشد. دانشجوی شماره ۷ نیز افزود: «همیشه به آیین‌نامه‌ای، به ممنوعیتی هست که جلوی کار جمعی رو می‌گیره. حس می‌کنی حتی وقتی قانونی هم رفتار می‌کنی، باز مشکوکی». این بیان، پیچیدگی تعامل بین قواعد رسمی و فضای اجتماعی را در تنظیم فعالیت‌های سیاسی خرد نشان می‌دهد و ضرورت تطبیق و انعطاف در این کنش‌ها را برجسته می‌کند.

از سوی دیگر، هنجارهای فرهنگی و اجتماعی، به‌ویژه در زمینه جنسیت، به عنوان موانع غیررسمی و در عین حال تأثیرگذار، محدودیت‌هایی را بر مشارکت سیاسی دانشجویان دختر اعمال می‌کنند. دانشجوی شماره ۸ می‌گوید: «خیلی وقت‌ها دلم می‌خواد حرفام رو بزنم، ولی می‌ترسم خانواده یا اطرافیان قضاوت کنن یا فکر کنن آدمی‌ام که دنبال دردم. برای ما دخترها این مسئله بیشتره». این جمله نمایانگر وجود محدودیت‌های نانوشته فرهنگی است که عرصه کنشگری سیاسی خرد زنان را تحت تأثیر قرار می‌دهد. همچنین دانشجوی شماره ۴ افزود: «بعضی وقتا حتی با خودم هم نمی‌تونم راحت باشم، چون می‌ترسم قضاوت شم... دختری که سیاسی باشه، انگار دختر نیست دیگه». این اظهارات فشارهای روانی و اجتماعی که عرصه فعالیت سیاسی خرد را محدود می‌کنند، نشان می‌دهند.

با این وجود، دانشجویان با استفاده از راهکارهای خلاقانه و انعطاف‌پذیر، کنشگری سیاسی خرد را به گونه‌ای مثبت و سازنده ادامه می‌دهند. دانشجوی شماره ۳ می‌گوید: «ما یاد گرفتیم چطوری حرفامون رو تو فضای مجازی بزنیم، بدون اینکه جلب توجه غیرضروری کنیم». این رویکرد نشان‌دهنده شکل‌گیری نوعی کنشگری خرد است که با استفاده از ظرفیت‌های فضای دیجیتال، راهکارهای نوینی برای ابراز نظر و حفظ حضور فعال در عرصه عمومی می‌یابد. همچنین دانشجوی شماره ۹ بیان می‌کند: «یه جور پست می‌ذارم که فقط کسانی که باید بفهمن، بفهمن. نه مستقیمه، نه بی‌معنی». این شیوه نمادین، جلوه‌ای از سیاست خرد است که با مدیریت پیام‌ها و مخاطبان، امکان حفظ مشارکت فعال در شرایط محدود را فراهم می‌آورد.

در نهایت، یافته‌ها حکایت از آن دارد که مشارکت سیاسی خرد در برابر موانعی چندلایه قرار دارد. محدودیت‌های ساختاری و قانونی از یک سو و فشارهای فرهنگی از سوی دیگر، فضای کنشگری را شکل می‌دهند. اما توانمندی دانشجویان در استفاده از راهبردهای نمادین، نشانه‌ای از تاب‌آوری و سازگاری فعال در سیاست خرد است که به حفظ صدا و حضور در عرصه سیاست می‌انجامد.

جدول ۵- کدها و زیرمقوله‌های مقوله موانع آشکار و پنهان در مشارکت سیاسی خرد

مقوله	زیرمقوله	کد مفهومی
موانع آشکار و پنهان در مشارکت سیاسی خرد	موانع ساختاری و حقوقی	محدودیت‌های قانونی، قوانین پیچیده، تبصره‌های بازدارنده، کاهش انگیزه سیاسی
	فشارهای فرهنگی و اجتماعی	فشارهای فرهنگی، ترس از قضاوت خانواده، محدودیت بیان
	راهبردهای خلاقانه برای کنشگری	کنشگری رمزگونه در فضای مجازی، زبان نمادین، استفاده از پست‌های غیرمستقیم
	تاب‌آوری و ظرفیت انطباق‌پذیری	تاب‌آوری، خلق فضای سیاسی نوآورانه

۴. دوگانگی‌های هویتی و سیاست خرد در تجربه دانشجویی

کنش سیاسی در زندگی روزمره دانشجویان را می‌توان در قالب شبکه‌ای از تنش‌ها و انتخاب‌ها در نظر گرفت. سیاست در این سطح، همچون تجربه‌ای زیسته در کشاکش ارزش‌های گوناگون، خواسته‌های فردی و الزامات جمعی ظهور می‌یابد. دانشجویان در زیست‌جهان خود، از طریق تعامل با محیط و بازنگری در موقعیت خویش، در حال بازتعریف هویت و جایگاه خود در ساختار اجتماعی هستند.

دانشجویان دانشگاه یاسوج در بستری فرهنگی رشد یافته‌اند که در آن ارزش‌های سنتی همچنان حضور پررنگی دارد، اما حضور در دانشگاه، مواجهه با فضاهای فکری جدید و دسترسی به رسانه‌ها، آنها را با گفتمان‌های نوین آشنا کرده است. این وضعیت، بستر شکل‌گیری سیاست خرد است. افراد از خلال تضادها، به بازاندیشی در هویت و انتخاب‌های خویش می‌پردازند. یکی از دانشجویان دختر (شماره ۸) می‌گوید: «من دوست دارم متفاوت فکر کنم، ولی خانواده و اطرافیانم انتظار دارن مثل قبل باشم. این باعث می‌شه گاهی حس کنم بین دو دنیای متفاوت گرفتارم». او ادامه می‌دهد: «تو خونه باید به جور رفتار کنی، تو دانشگاه به جور دیگه؛ انگار دو تا شخصیت متفاوت دارم». چنین گفت‌وگویی با خود، بیانگر تلاشی درونی برای تطبیق و بازآفرینی خویش است که یکی از اشکال مشارکت در سیاست به‌شمار می‌آید.

این دوگانگی هویتی به‌ویژه در بین دانشجویان دختر برجسته‌تر است، چرا که در مواجهه با انتظارات اجتماعی متنوع‌تری قرار دارند. با این حال، همین موقعیت، امکانی برای ارتقاء سطح آگاهی و بازتعریف نقش اجتماعی آنها ایجاد کرده است. تحصیلات دانشگاهی نیز به‌عنوان یک ابزار توانمندساز، نقشی اساسی در تقویت ظرفیت تحلیل و خودبازتابی این کنش‌گران ایفا می‌کند.

در کنار این تحولات هویتی، دانشجویان تجربه‌ای آمیخته از نقد و امید را نسبت به ساختارهای اجتماعی و سیاسی بازگو می‌کنند. این نقد در قالب مشارکت آگاهانه و مسئولانه ظاهر می‌شود. دانشجوی شماره ۱۷ می‌گوید: «می‌دونم مشکلات زیادی هست، ولی هنوز فکر می‌کنم باید فرصت داد و کار کرد تا بهتر بشه. نقد می‌کنیم اما دل‌سرد نیستیم.» این رویکرد، شکلی از سیاست‌ورزی در سطح خرد است که در آن افراد، ضمن شناسایی کاستی‌ها، خود را بخشی از راه‌حل می‌دانند. دانشجوی دیگری (شماره ۱۰) نیز تأکید می‌کند: «گاهی از وضع موجود ناراضی‌ام، ولی فکر می‌کنم اگه همه کنار بکشن، اوضاع بدتر می‌شه... اگر کنار بکشیم، دو سال دیگه پشیمون می‌شم.» این نوع نگرش، نشانه‌ای از نوعی اعتماد مشروط و مسئولیت اجتماعی در بین دانشجویان است که ریشه در سیاست‌ورزی انعطاف‌پذیر و غیرتقابل دارد.

تضاد بین تمایلات فردی برای بیان آزادانه و محدودیت‌های اجتماعی نیز یکی دیگر از ابعاد تجربه سیاسی دانشجویان است. آن‌ها خواهان کنشگری فردی و تأثیرگذاری اجتماعی‌اند، اما در عین حال با بافت‌های فرهنگی و عرفی مواجه‌اند که کنش‌هایشان را شکل می‌دهد. در این بین، دختران با شرایط پیچیده‌تری مواجه‌اند، اما همین پیچیدگی‌ها، محرکی برای ارتقاء توان گفت‌وگو، و چانه‌زنی نرم در فضای اجتماعی می‌شود. دانشجوی شماره ۵ می‌گوید: «می‌خوام حرفم رو بزنم و کاری بکنم، ولی وقتی به واقعیت نگاه می‌کنم می‌بینم نمی‌شه بدون توجه به جمع کاری کرد. دیگران همیشه هستن، این باعث می‌شه خیلی وقت‌ها عقب بکشم.» این تأمل‌ها، نشانه‌ای از پیچیدگی تعامل با ساختارهای اجتماعی است.

در مجموع، تجربه زیسته دانشجویان، تصویری خاص از نسبت هویت و کنش سیاسی ترسیم می‌کند. دانشجویان در بستر تضادهای اجتماعی و فرهنگی، با استفاده از ابزارهای تحلیلی و توانمندی‌های ارتباطی، نوعی از سیاست‌ورزی روزمره را تمرین می‌کنند. این سیاست خرد، محصولی از تلاش برای معنا بخشیدن به هویت فردی در بستری جمعی است.

جدول ۶- کدها و زیرمقوله‌های مقوله دوگانگی‌های هویتی و سیاست خرد در تجربه دانشجویی

مقوله	زیرمقوله	کد مفهومی
دوگانگی‌های هویتی و سیاست خرد در تجربه دانشجویی	تضادها و دوگانگی‌های هویتی	تضاد ارزش‌های سنتی و گفتمان‌های مدرن، دوگانگی هویتی در محیط خانه و دانشگاه، فشارهای اجتماعی بیشتر بر دختران
	نقد و امید	ناراضیاتی همراه با امید به اصلاح، نقد واقع‌بینانه بدون دل‌سردی
	تعارض فرد و ساختار	تعارض بین خواسته‌های فردی و محدودیت‌های جمعی، چالش‌های مضاعف دختران، احساس محدودیت و عقب‌نشینی گاه به گاه
	بازاندیشی هویت و عاملیت سیاسی	سیاست به عنوان عرصه بازاندیشی هویت، گذار از انفعال به عاملیت، بازنمایی رابطه فرد و قدرت

۵. آموزش به‌مثابه کنش سیاسی روزمره

فرآیندهای آموزشی، چه در قالب نهادهای رسمی نظیر دانشگاه‌ها و چه در بسترهای فرهنگی و رسانه‌ای، بستری پویا برای بروز سیاست در سطح خرد فراهم می‌آورند. این فضاها، همچون عرصه‌هایی برای کنشگری، یادگیری انتقادی و مشارکت اندیشمندانه در حیات اجتماعی و سیاسی عمل می‌کنند. در این معنا، آموزش، خود نوعی از سیاست‌ورزی روزمره است که در تعاملات خرد دانشجویان معنا می‌یابد.

در فضای دانشگاه، آموزش رسمی بستری برای مواجهه با موضوعاتی مثل حقوق شهروندی و آشنایی با ساختارهای تصمیم‌گیری فراهم می‌کند. دانشجوی شماره ۱۰ در این باره می‌گوید: «تو دانشگاه چیزهای زیادی درباره سیاست یاد گرفتم، ولی خیلی وقت‌ها نمی‌تونیم راحت درباره مسائل حساس حرف بزنیم.» این جمله بازتاب‌دهنده واقعیتی است که در آن آموزش، هم‌زمان با انتقال مفاهیم، فضایی برای تمرین احتیاط و گفت‌وگو فراهم می‌سازد. دانشجویان در این فرایند، نوعی از سیاست خرد را تجربه می‌کنند که در قالب خودتنظیمی و دقت در بیان نمود می‌یابد. برخی کلاس‌ها به‌ویژه در حوزه‌های علوم اجتماعی، فضای گفت‌وگوی علمی درباره مسائل جامعه و سیاست را فراهم می‌کنند. دانشجوی شماره ۳ بیان می‌کند: «استاد درس جامعه‌شناسی مون هرچند محتاطه، ولی گاهی درباره مسائل سیاسی صحبت می‌کنه، البته با دقت و بدون جهت‌گیری خاص.» این روایت نشان می‌دهد که چگونه در بستر آموزش، استاد و دانشجو درگیر نوعی تعامل محتاطانه و خردمندانه می‌شوند که در آن سیاست به‌مثابه فهم اجتماعی و مسئولیت‌پذیری اخلاقی بازتعریف می‌شود.

اکوانی، حمداله؛ نیکفر، جاسب؛ خان‌محمدی، احسان (۱۴۰۴). بازنمایی امر سیاسی در زندگی روزمره جوانان؛ مطالعه‌ی دانشجویان دانشگاه یاسوج.

جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۸ (۲)، ۱-۱۹.

در کنار آموزش رسمی، اشکال غیررسمی یادگیری نقش برجسته‌ای در شکل‌گیری تجربه زیسته سیاسی دانشجویان دارند. فضاهایی مانند انجمن‌های علمی، کارگاه‌های فرهنگی و حلقه‌های کتاب‌خوانی بستری برای شکل‌گیری کنش‌های خرد و تمرین گفت‌وگوی انتقادی فراهم می‌کنند. دانشجوی شماره ۶ در این باره می‌گوید: «کارگاه‌های کتاب‌خوانی و انجمن‌های دانشجویی جایی هستن که می‌تونم حرفم رو راحت‌تر بزنم و بیشتر یاد بگیرم. خودمون کتابو انتخاب می‌کنیم و هفته بعد درباره‌اش حرف می‌زنیم.» این گونه از مشارکت، مصداقی روشن از سیاست‌ورزی در سطح خرد است که به دور از ساختارهای رسمی قدرت، در لایه‌های مشارکتی و خلاقانه نمود می‌یابد. همچنین رسانه‌های اجتماعی، میدان‌های انعطاف‌پذیری برای شکل‌گیری سیاست خرد فراهم کرده‌اند. در این بستر فضای آزاداندیشی و گفت‌وگوی فکری در قالبی شبکه‌ای و خودانگیخته توسعه می‌یابد. به گفته دانشجوی شماره ۱: «ما تو یه گروه تلگرامی درباره سیاست بحث می‌کنیم، هرکی یه مقاله می‌فرسته و درباره‌ش نظر می‌دیم.» این مشارکت دیجیتال، نمونه‌ای از سیاست در سطح کنش‌های روزمره است که در قالب یادگیری گروهی و بازاندیشی جمعی بروز می‌یابد. برآیند این مسیرهای رسمی و غیررسمی آموزشی، نشان‌دهنده آن است که آموزش، چه در کلاس‌های درس و چه در فضاهای عمومی، عرصه‌ای برای کنشگری خرد و شکوفایی آگاهی سیاسی است. این کنشگری، هرچند به‌دور از نمایش‌های پررنگ قدرت رسمی است، اما در عمق خود حامل ظرفیت‌های مؤثر برای شکل‌گیری هویت جمعی و ارتقاء فرهنگ گفت‌وگوی مدنی است.

جدول ۷- کدها و زیرمقوله‌های مقوله آموزش به‌مثابه کنش سیاسی روزمره

مقوله	زیرمقوله	کد مفهومی
آموزش به‌مثابه کنش سیاسی روزمره	آموزش رسمی	آموزش رسمی دانشگاهی، آشنایی با مفاهیم کلیدی سیاسی، تفکر انتقادی، دقت و مسئولیت‌پذیری استادان، محدودیت در بیان، چارچوب‌های درسی محدودکننده، گفت‌وگوهای علمی در کلاس‌های مرتبط
	آموزش غیررسمی	آموزش غیررسمی در انجمن‌های علمی، کارگاه‌های فرهنگی، برنامه‌های کتاب‌خوانی، یادگیری مشارکتی در رسانه‌های اجتماعی، بحث و تبادل نظر در گروه‌های تلگرامی

۶. تنظیم گفتار در فضاهای دانشگاهی

در فضاهای دانشگاهی که تنش‌های اجتماعی و سیاسی در سطح زیرپوستی جریان دارند، دانشجویان برای برقراری تعامل مؤثر و کم‌هزینه، از راهبردهایی برای تنظیم گفتار و مدیریت کنش ارتباطی استفاده می‌کنند. یکی از این راهبردها، آن چیزی است که می‌توان آن را با عنوان «نقاب خاموش» توصیف کرد. آن شکلی از کنش ارتباطی است که در آن افراد، با لحنی تعدیل‌شده و با رعایت دوز دقیق از خودافشایی، در گفت‌وگو مشارکت می‌کنند. این رفتار را می‌توان در چارچوب سیاست‌های خرد تحلیل کرد؛ یعنی کنش‌هایی ظریف و پراکنده که در واکنش به ساختارهای قدرت و مخاطرات محیطی شکل می‌گیرند. بررسی این پدیده را می‌توان در چهار محور دنبال کرد. در فضاهای فرهنگی خاص مانند دانشگاه یاسوج، نوعی هنجار ضمنی یا عرف گفتمانی وجود دارد که موجب می‌شود دانشجویان پیش از سخن گفتن، فضای گفت‌وگو را به‌دقت بسنجند. دانشجوی شماره ۱۵ می‌گوید: «یه جورایی همه‌مون می‌دونیم چی نباید بگیم، چون ممکنه مشکلاتی برامون پیش بیاد.» و دانشجوی شماره ۱۱ نیز اشاره می‌کند: «در بعضی جاها معمولاً درباره سیاست صحبت نمی‌کنیم، چون حتی یه شوخی هم ممکنه جدی گرفته بشه.» در این موارد، «نقاب خاموش» به‌عنوان پاسخی انطباقی به الگوهای قدرت نانوشته عمل می‌کند. دانشجوی با پیش‌بینی تبعات احتمالی و مدیریت خود در عرصه عمومی، از خودمحدودسازی به‌عنوان تاکتیک بقای اجتماعی بهره می‌گیرد. در بسیاری از نمونه‌ها، دانشجویان به‌جای بیان مستقیم، از بیان رمزگذاری‌شده استفاده می‌کنند. دانشجوی شماره ۹ می‌گوید: «می‌دونم اگه حرف راست رو بزنم، ممکنه مشکلاتی پیش بیاد، واسه همین طوری می‌گم که فقط اونایی که باید، بفهمن.» و دانشجوی شماره ۷ می‌افزاید: «بعضی وقت‌ها یه مطلب سیاسی رو تو استوری می‌ذارم و بعد از چند ساعت پاکش می‌کنم، چون نمی‌خوام زیاد دیده شه.» این نمونه‌ها نشان می‌دهد گفتار دیجیتال نیز تابع همین سیاست‌های خرد است. کاربرد از ویژگی‌های فنی رسانه برای کاهش ریسک اجتماعی استفاده می‌کند. این عمل، نوعی تاکتیک پنهان‌سازی در میدان ارتباطی است که به افراد امکان می‌دهد در عین مشارکت، همچنان کنترل گفتمانی خود را حفظ کنند. نقاب خاموش، به‌ویژه در بین دانشجویان دختر، واکنشی به فشارهای جنسیتی موجود در فضاهای گفتمانی مختلط است. دانشجوی شماره ۴ بیان می‌کند: «ما دخترها باید خیلی مراقب حرف‌هامون باشیم، چون یه وقت یه چیز اشتباه بگیم، کلی دردسر داریم.» در اینجا، نقاب خاموش سیاستی جنسیتی برای حفظ ایمنی و پرهیز از مواجهه با دوری‌های ساختاری است. این تفاوت‌ها، ریشه در توزیع نابرابر قدرت زبانی و حق گفتار در ساختار فرهنگی-جنسیتی جامعه دارد. با افزایش سطح تحصیلات، دانشجویان به ابزارهای دقیق‌تری برای تنظیم گفتار مجهز می‌شوند. دانشجوی شماره ۱۷ بیان می‌کند: «دانشگاه باعث شد بفهمم چطور توی جلسات رسمی، حرفم رو با اصطلاحات قانونی بزنم که کسی نتونه بهونه بگیره.» این شیوه از سخن گفتن، فرد را در برابر واکنش‌های تند محافظت می‌کند و هم‌زمان امکان مشارکت مؤثر را نیز فراهم می‌سازد. در واقع، افراد اکوانی، حمداله؛ نیکفر، جاسب؛ خان‌محمدی، احسان (۱۴۰۴). بازنمایی امر سیاسی در زندگی روزمره جوانان؛ مطالعه‌ی دانشجویان دانشگاه یاسوج.

بازنمایی امر سیاسی در زندگی روزمره جوانان؛ مطالعه‌ی دانشجویان دانشگاه یاسوج

برای حفظ توازن بین ابراز خویشتن و در امان ماندن از خطرات اجتماعی، به استفاده از زبان محافظت‌شده و تطبیق‌پذیر روی می‌آورند. این رفتار شکلی از کنشگری روزمره و موقعیت‌محور است که به افراد امکان می‌دهد هم درون نظام بمانند، و هم معنا را بازتعریف کنند.

جدول ۸- کدها و زیرمقوله‌های مقوله تنظیم گفتار در فضاهای دانشگاهی

مقوله	زیرمقوله	کد مفهومی
تنظیم گفتار در فضاهای دانشگاهی	بافت فرهنگی-اجتماعی	آگاهی نسبت به قواعد نانوشته، محدودیت در طرح موضوعات حساس، اجتناب از صحبت سیاسی در محیط‌های خاص
	مدیریت بازخوردها	استفاده از گفتار غیرمستقیم، رمزگذاری پیام‌ها
	تفاوت‌های جنسیتی و سطح دانش و تحلیل	ملاحظات جنسیتی در بیان دیدگاه، افزایش مهارت‌های زبانی و تحلیلی

۷. مواجهه با محدودیت‌های گفتمانی

در محیط‌هایی که ابراز صریح دیدگاه‌ها با ملاحظات همراه است، کنشگران ناگزیر به استفاده از راهبردهای غیرمستقیم و نمادین برای انتقال معنا می‌شوند. این الگوهای گفت‌وگویی، در واقع بخشی از آن چیزی هستند که می‌توان آن را «سیاست خرد در گفت‌وگو» نامید. آنها شیوه‌هایی روزمره، اما دقیق و آگاهانه برای چانه‌زنی با محدودیت‌های نمادین و بازتعریف مرزهای قدرت در گفت‌وگوهای روزمره هستند. سکوت در این زمینه، اغلب نوعی کنش استراتژیک برای اجتناب از تنش و حفظ کرامت فردی محسوب می‌شود. دانشجوی دختر شماره ۱۲ عنوان می‌کند: «وقتی بحث‌های حساسی پیش می‌آید، من معمولاً چیزی نمی‌گویم. گاهی سکوت از حرف زدن بهتره.» در اینجا، سکوت همچون زبان غیرکلامی مقاومت یا پرهیز آگاهانه عمل می‌کند. در چارچوب سیاست خرد، این نوع واکنش را می‌توان نوعی بازداری برای اجتناب از پیامدهای منفی یا تضعیف موقعیت خود در ساختار قدرت دانست.

در بُعد دوم، کاربرد کنایه و طنز، راهی برای انتقال معنا در بستری غیررسمی و کم‌تنش فراهم می‌کند. این شیوه‌ها در واقع ابزارهای زبانی قدرت نمادین هستند که دانشجویان از آنها برای نقد یا گفت‌وگو درباره مسائل حساس استفاده می‌کنند، بدون آن که وارد مواجهه صریح با ساختارهای مسلط شوند. دانشجوی پسر شماره ۱ می‌گوید: «وقتی با دوستانم درباره موضوعات اجتماعی حرف می‌زنیم، بیشتر شوخی می‌کنیم... این طوری فضای بحث سبک‌تر می‌شه.» از منظر سیاست خرد، این نوع بیان، فرم خلاقانه‌ای از چرخش معنا و استتار نقد اجتماعی در پوشش طنز و راهی برای ادامه گفت‌وگو در شرایطی است که بیان مستقیم ممکن است با واکنش‌های منفی مواجه شود.

یافته‌ها نشان می‌دهد این سیاست‌های خرد بسته به جنسیت و موقعیت فرهنگی فرد، به شیوه‌های متفاوتی اعمال می‌شوند. برای نمونه، دانشجویان دختر بیشتر از سکوت و اشارات غیرکلامی (مانند نگاه یا عقب‌نشینی گفتاری) استفاده می‌کنند. این کنش‌ها به آنها امکان می‌دهد بدون مواجهه مستقیم، در فضاهای گفتمانی مشارکت داشته باشند. در مقابل، دانشجویان پسر با اعتماد به فضای غیررسمی و روابط گروهی، تمایل بیشتری به کاربرد طنز و کنایه دارند. با افزایش سطح تحصیلات، دانشجویان اغلب آگاهی بیشتری نسبت به کارکردهای راهبردهای زبانی پیدا می‌کنند و درک بهتری از موقعیت‌های حساس و شیوه‌های بیان مناسب دارند. این امر موجب می‌شود که کنش ارتباطی آنها هدفمندتر و از نظر اجتماعی مؤثرتر باشد. در مجموع، سکوت، کنایه و طنز سیاست‌هایی هوشمندانه و استراتژیک هستند که دانشجویان برای تعامل مؤثر در فضای فرهنگی دانشگاهی به کار می‌گیرند. این سیاست‌های خرد به آنها امکان می‌دهد در عین رعایت حدود اجتماعی، معنا را منتقل کرده و حتی مخالفت را به نرمی ابراز دارند. آنها بخشی از زیست‌جهان ارتباطی در فضاهایی‌اند که گفتمان رسمی با محدودیت‌های صریح یا ضمنی همراه است و درست در همین فضا است که سیاست خرد، به عنوان تکنیک بقا و کنش، تجلی می‌یابد.

جدول ۹- کدها و زیرمقوله‌های مقوله مواجهه با محدودیت‌های گفتمانی

مقوله	زیرمقوله	کد مفهومی
مواجهه با محدودیت‌های گفتمانی	سکوت و زبان بدن	سکوت به عنوان انتخاب آگاهانه، زبان بدن به عنوان ابزار انتقال غیرکلامی، احتیاط در فضای گفتمانی، بازتاب تأمل عمیق
	کنایه و طنز	استفاده از کنایه، طنز برای کاهش فشار روانی، ایجاد فاصله روانی، تفاوت جنسیتی در کاربرد راهبردها، تقویت آگاهی دانشگاهی

اکوانی، حمداله؛ نیکفر، جاسب؛ خان‌محمدی، احسان (۱۴۰۴). بازنمایی امر سیاسی در زندگی روزمره جوانان؛ مطالعه‌ی دانشجویان دانشگاه یاسوج.

جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۸ (۲)، ۱-۱۹.

۸. تعاملات روزمره؛ راهبردهای ارتباطی در مواجهه با فشارهای محیطی

دانشجویان دانشگاه یاسوج در مواجهه با شرایط ارتباطی و مقتضیات محیطی، از راهبردهایی استفاده می‌کنند که نشان‌دهنده حضور فعال آن‌ها در فضای سیاست خرد است. این راهبردها را می‌توان نوعی از «سیاست‌های روزمره ارتباطی» تلقی کرد که کنشگران از طریق آن، فضاهای گفت‌وگویی ایمن و مؤثر خلق می‌کنند. این سیاست‌های خرد در چهار محور اصلی سازوکارهای محافظتی زبانی، استفاده از ظرفیت فضای مجازی، اتکا به شبکه‌های حمایتی، و تأثیر تفاوت‌های فردی بر شیوه‌های کنش ارتباطی قابل تحلیل هستند.

در محور نخست، بسیاری از دانشجویان با به‌کارگیری زبان نرم و تعدیل‌شده، تلاش می‌کنند تعادلی بین بیان نظر و مدیریت فضا ایجاد کنند. این نوع بیان را می‌توان یکی از اشکال سیاست خرد کلامی دانست که از سویی زمینه‌ساز مشارکت در گفت‌وگوست و از سوی دیگر، با حساسیت نسبت به زمینه‌های فرهنگی و اجتماعی همراه است. دانشجوی شماره ۱۲ می‌گوید: «باید خیلی حساب‌شده حرف زد، وگرنه ممکنه به‌خاطر یه نظر ساده دردرس بیاد.» و دانشجوی شماره ۱ نیز اظهار می‌کند: «بعضی وقت‌ها با شوخی یا مثال غیرمستقیم منظورم رو می‌رسونم که کسی حساس نشه.» این کنش‌های زبانی راهبردی برای مدیریت فضاهای پیچیده ارتباطی هستند.

در سطح دوم، فضای مجازی به‌عنوان عرصه‌ای منعطف، به دانشجویان امکان می‌دهد بر اساس میزان تمایل به دیده‌شدن، محتوای گفت‌وگو را تنظیم کنند. این محیط، از منظر سیاست خرد، بستر مناسبی برای بازتعریف حدود کنشگری است. دانشجوی شماره ۶ در این زمینه می‌گوید: «تو اینترنت راحت‌تر می‌تونم حرفم رو بزنم، اما باید حواسم باشه چی می‌نویسم.» و دانشجوی شماره ۹ می‌افزاید: برای بعضی پست‌ها فقط استوری می‌ذارم که بعد ۲۴ ساعت پاک شه و کمتر دیده شه.» در این موارد، دانشجویان با آگاهی از ویژگی‌های فنی رسانه‌ها، به تنظیم سطوح افشاکری و مخاطره‌پذیری می‌پردازند.

محور سوم به شبکه‌های حمایتی اختصاص دارد. گروه‌های دوستان، خانواده یا فضاهای فرهنگی همدل، به‌عنوان پشتیبانان عاطفی و اجتماعی، بستری برای کنشگری مطمئن‌تر فراهم می‌کنند. این شبکه‌ها، نوعی سرمایه ارتباطی‌اند که در موقعیت‌های چالش‌برانگیز، امنیت روانی لازم برای مشارکت را تقویت می‌کنند. همان‌گونه که دانشجوی شماره ۱۵ می‌گوید: «وقتی دوستانی دارم که مثل من فکر می‌کنن، راحت‌تر می‌تونم حرفم رو بزنم.»

در محور چهارم، تفاوت‌های فردی به‌ویژه از نظر جنسیت و سطح تحصیلات در شکل‌گیری سیاست‌های خرد نقشی اساسی دارند. دانشجویان زن اغلب با حساسیت‌های محیطی بیشتری مواجه‌اند و بنابراین به شیوه‌هایی متکی می‌شوند که میزان امنیت و دیده‌شدن را متناسب با شرایط تنظیم کنند. به بیان دانشجوی دختر شماره ۱۰: «من سعی می‌کنم تو گروه‌ها بیشتر حرف بزنم چون اونجا امن‌ترم، نه همه‌جا.» از سوی دیگر، افزایش سطح تحصیلات موجب ارتقای اعتماد به نفس و احساس اثربخشی در تعاملات می‌شود. چنان‌که دانشجوی دختر شماره ۶ اشاره می‌کند: «از وقتی ارشد قبول شدم، راحت‌تر حرف می‌زنم چون احساس می‌کنم بیشتر شنیده می‌شم و احترام می‌ذارن.» در جمع‌بندی، می‌توان گفت دانشجویان با استفاده از مجموعه‌ای از راهبردهای ارتباطی مبتنی بر سیاست خرد، به‌گونه‌ای فعالانه به تعامل در محیط‌های دانشگاهی می‌پردازند. آن‌ها با توجه به زمینه‌های فرهنگی، ظرفیت رسانه‌ها، روابط حمایتی، و ویژگی‌های فردی، تلاش می‌کنند تعادلی پویا بین مشارکت، خودابرازی و هماهنگی محیطی ایجاد کنند.

جدول ۱۰- کدها و زیرمقوله‌های مقوله تعاملات روزمره: راهبردهای ارتباطی در مواجهه با فشارهای محیطی

مقوله	زیرمقوله	کد مفهومی
تعاملات روزمره: راهبردهای ارتباطی در مواجهه با فشارهای محیطی	سازوکارهای محافظتی	تعدیل لحن، استفاده از زبان غیرمستقیم، حفظ تعادل ارتباطی، نگرانی از واکنش‌های اجتماعی
	استفاده از فضای مجازی	استفاده هوشمندانه از فضای مجازی، تنظیم نحوه بیان، پاک کردن پست‌ها پس از مدتی، کنترل دیده شدن
	اتکا به شبکه‌های حمایتی	نقش شبکه‌های حمایتی، افزایش اعتماد به نفس ارتباطی، فراهم آوردن فضای امن برای گفتگو، تأثیر دوستان نزدیک
	تفاوت‌های فردی (جنسیت و تحصیلات)	حساسیت‌های جنسیتی در انتخاب راهبرد، گرایش بیشتر زنان به محافظت و حمایت، تأثیر سطح تحصیلات بر کارآمدی ارتباطی، احساس شنیده شدن، احترام متقابل

۹. شبکه‌های غیررسمی در کنش اجتماعی و ارتباطی

اکوانی، حمداله؛ نیکفر، جاسب؛ خان‌محمدی، احسان (۱۴۰۴). بازنمایی امر سیاسی در زندگی روزمره جوانان؛ مطالعه‌ی دانشجویان دانشگاه یاسوج.

جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۸ (۲)، ۱-۱۹.

الگوهای کنش اجتماعی و تعاملات روزمره دانشجویان دانشگاه یاسوج تا حد زیادی تحت تأثیر ساختارهای غیررسمی‌ای قرار دارند که قواعد نانوشته‌ای را بر رفتار آن‌ها حاکم می‌سازند. در چنین زمینه‌ای، بازنمایی مفاهیم مربوط به مشارکت و تعامل بیشتر در قالب سازگاری و مدیریت ارتباطات شکل می‌گیرد.

شبکه‌های غیررسمی، هرچند فاقد جایگاه رسمی و آشکارند، نقش مؤثری در جهت‌دهی به رفتارهای فردی و جمعی ایفا می‌کنند. دانشجویی (شماره ۷) در این خصوص می‌گوید: «اینجا خیلی چیزها پشت پرده است، هر کی خلاف جهت حرکت کنه، سریع ناکاوت می‌شه.» و دانشجوی دیگری (شماره ۱۱) نیز اشاره می‌کند: «همه‌چی رسمی و قانونی نیست؛ بعضی جاها یه نگاه کافیه که بفهمی باید ساکت باشی.» این گفته‌ها نشان‌دهنده نقش یادگیری ضمنی در تشخیص موقعیت‌ها و سازوکارهای اجتماعی است.

ابعاد فرهنگی و اعتقادی نیز به‌عنوان مؤلفه‌هایی مهم در تنظیم رفتار گفتاری ایفای نقش می‌کنند. برای نمونه، دانشجویی (شماره ۱۲) اظهار می‌دارد: «باید مواظب باشیم، چون خیلی چیزها از نظر دین و فرهنگ ما قابل قبول نیست.» و دیگری (شماره ۱۳) می‌گوید: «گاهی حتی فکر کردن به بعضی موضوعا گناهه، چه برسه به گفتنش.» این اظهارات بیانگر جایگاه قواعد فرهنگی و مذهبی در تنظیم تعاملات کلامی و شکل‌گیری معیارهای ارتباطی است.

روابط خانوادگی نیز یکی از مؤلفه‌های مؤثر در شکل‌گیری چارچوب‌های رفتاری محسوب می‌شوند. دانشجویی (شماره ۲) اشاره می‌کند: «وقتی خونواده چیزی رو قبول نداره، نمی‌تونم راحت حرفم رو بزنم.» و دانشجوی دیگری (شماره ۴) نیز بیان می‌دارد: «وقتی تو خونه سیاست یه چیز ممنوعه‌ست، دیگه حرف زدن ازش جرئت می‌خواد که ندارم.» این دیدگاه‌ها نشان می‌دهد در برخی موارد، هماهنگی با ارزش‌های خانوادگی در اولویت قرار می‌گیرد و می‌تواند شیوه ابراز نظر را شکل دهد.

از سوی دیگر، شرایط اجتماعی و اقتصادی هم بر تجربه‌های ارتباطی دانشجویان تأثیرگذار است. به گفته یکی از دانشجویان (شماره ۱۳): «وقتی پول و پارتی نباشه، حتی اگر صدات بلند باشه هم کسی نمی‌شنوه.» و دانشجوی دیگری (شماره ۵) می‌افزاید: «وقتی پول نباشه، امکانات هم نداری، کسی به حرفت گوش نمی‌ده.» این اظهارات به تفاوت‌های دسترسی به منابع و امکانات در بین دانشجویان اشاره دارد که می‌تواند در فرآیند مشارکت و تعاملات اجتماعی نقش‌آفرین باشد.

تفاوت‌های مبتنی بر جنسیت نیز از دیگر عوامل مؤثر در الگوهای ارتباطی هستند. دانشجوی زن (شماره ۱۰) می‌گوید: «من سعی می‌کنم تو گروه‌ها بیشتر حرف بزنم چون اونجا امن‌ترم.» این بیان، گویای تلاش برای حضور فعال در فضاهایی است که امکان گفت‌وگو و مشارکت بیشتری فراهم می‌آورد. از سوی دیگر، دانشجویان مرد نیز با انتظارات اجتماعی خاصی روبه‌رو هستند که ممکن است بر شیوه‌های بیان و تعامل آنان تأثیرگذار باشد.

در جمع‌بندی، می‌توان گفت ساختارهای غیررسمی از جمله هنجارهای فرهنگی، روابط خانوادگی، شبکه‌های اجتماعی و شرایط اقتصادی، نقش تعیین‌کننده‌ای در تنظیم سبک‌های ارتباطی دانشجویان ایفا می‌کنند. این ساختارها با ایجاد چارچوب‌های نانوشته، جهت‌گیری‌های ارتباطی را در زندگی روزمره سامان می‌دهند.

جدول ۱۱- کدها و زیرمقوله‌های مقوله شبکه‌های غیررسمی در کنش اجتماعی و ارتباطی

مقوله اصلی	زیرمقوله	کدهای مفهومی
شبکه‌های غیررسمی در کنش اجتماعی و ارتباطی	شبکه‌های غیررسمی قدرت	قواعد پشت‌پرده، قدرت نگاه، الزام به سکوت
	مؤلفه‌های فرهنگی و اعتقادی	ملاحظات دینی، ارزش‌های فرهنگی، گناه‌انگاری اندیشه‌ها، ترس از تخطی فرهنگی
	روابط خانوادگی	سکوت در خانه، ممنوعیت گفت‌وگوی سیاسی، ترس از تضاد با خانواده
	نابرابری اجتماعی	نادیده‌گرفتن صدای فقرا، نبود امکانات ارتباطی
	تفاوت‌های جنسیتی	محدودیت زنان در بیان، امنیت نسبی در جمع‌های زنانه، فشار برای خویشتن‌داری

۱۰. تاب‌آوری سیاسی به‌مثابه سیاست خرد: کنش مشارکتی در فضای روزمره دانشجویان

در بستر دانشگاه یاسوج، مفهوم تاب‌آوری سیاسی را می‌توان در پرتو نظریه سیاست خرد، به‌عنوان امری مشارکتی و تدریجی برای تداوم حضور در عرصه اجتماعی بازخوانی کرد. سیاست خرد در این معنا مجموعه‌ای از راهبردهای خلاقانه و سنجیده است که از دل تجربه زیسته برمی‌خیزد. دانشجویان از طریق آن به بازتعریف خود و محیط پیرامونشان در چارچوب ساختارهای موجود می‌پردازند. تاب‌آوری سیاسی در این فضا را می‌توان در سه بُعد افزایش آگاهی اجتماعی-حقوقی، بهره‌گیری از ظرفیت‌های فرهنگی-هنری، و مشارکت در فضاهای اجتماعی کم‌ریسک تحلیل کرد.

اکوانی، حمداله؛ نیکفر، جاسب؛ خان‌محمدی، احسان (۱۴۰۴). بازنمایی امر سیاسی در زندگی روزمره جوانان؛ مطالعه‌ی دانشجویان دانشگاه یاسوج.

جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۸ (۲)، ۱-۱۹.

در بُعد نخست، آگاهی نسبت به موقعیت‌های سیاسی و شناخت فرایندهای اجتماعی و قانونی به‌عنوان یکی از پایه‌های سیاست خرد عمل می‌کند. این آگاهی، به دانشجویان امکان می‌دهد مسیرهایی واقع‌بینانه برای کنشگری در چارچوب محدودیت‌های محیطی بیابند. این شناخت عمدتاً از رهگذر مطالعه، تعاملات گروهی، و آموزش‌های غیررسمی حاصل می‌شود. یکی از دانشجویان (شماره ۱۰) در همین زمینه می‌گوید: «وقتی بفهمی حق‌ها، چیه و ساختار چطوری، راحت‌تر می‌تونی راحت رو پیدا کنی.» دانشجوی دیگری (شماره ۱۸) نیز تأکید می‌کند: «سیستم رو بشناسی، راحت‌تر می‌تونی از لای درزها رد شی.» این اظهارات، نشانگر نوعی کنشگری خرد هستند که از طریق شناخت زمینه‌ها و قواعد عمل، امکان حضور مؤثرتر را فراهم می‌سازند.

در بُعد دوم، بهره‌گیری از ظرفیت‌های فرهنگی و هنری به‌عنوان یکی از مسیرهای خلاقانه سیاست خرد، به دانشجویان امکان می‌دهد دغدغه‌ها، و هویت خود را در قالب‌های نمادین و غیرمستقیم بیان کنند. کنش در حوزه‌هایی چون تئاتر، موسیقی، یا هنرهای بصری، بستری برای ایجاد تقویت خلاقیت و تجربه مشارکت است. در همین زمینه، دانشجوی شماره ۱ چنین اظهار می‌کند: «تو تئاتر یا موسیقی یه جور آزادی داریم که تو بحث‌های سیاسی مستقیم نیست.» این نوع بیان، نمونه‌ای از سیاست خرد است که از قدرت زبان نمادین و فضاهای هنری برای مشارکت و حتی نوعی اصلاح فرهنگی بهره می‌گیرد.

در بُعد سوم، دانشجویان با مشارکت در فضاهای اجتماعی کم‌ریسک چون انجمن‌های فرهنگی، برنامه‌های هنری، یا گروه‌های علمی و دانشگاهی، راهبردی برای حفظ کنشگری در عین حفظ امنیت روانی و اجتماعی اتخاذ می‌کنند. این فضاها امکان نوعی مشارکت پیوسته و غیرمواجهه‌ای را فراهم می‌کنند. دانشجوی دختر شماره ۶ در این رابطه می‌گوید: «تو گروه‌های فرهنگی راحت‌ترم چون فشار سیاسی کمتره.» دانشجوی شماره ۱۸ نیز می‌افزاید: «جایی می‌رم که هم دیده شم، هم گیر نیفتم.» این گزاره‌ها نشان می‌دهند که مشارکت در این فضاها، نوعی تعادل میان مرئی‌بودن و پرهیز از چالش مستقیم ایجاد می‌کند.

در مجموع، تاب‌آوری سیاسی در بین دانشجویان دانشگاه یاسوج را می‌توان به‌مثابه تجلی سیاست خرد در بستر زندگی روزمره فهم کرد. این تاب‌آوری، با تکیه بر شناخت محیط، انعطاف‌پذیری، خلاقیت، و هوشیاری نسبت به زمینه‌های فرهنگی و اجتماعی شکل می‌گیرد.

جدول ۱۲- کدها و زیرمقوله‌های مقوله تاب‌آوری سیاسی به‌مثابه سیاست خرد: کنش مشارکتی در فضای روزمره دانشجویان

مقوله اصلی	زیرمقوله	کدهای مفهومی
تاب‌آوری سیاسی به‌مثابه سیاست خرد: کنش مشارکتی در فضای روزمره دانشجویان	خودآگاهی سیاسی و شناخت ساختارها	شناخت حقوق، درک ساختارهای قدرت، استفاده از خلأهای قانونی، یادگیری از تجربه
	استفاده از ابزارهای فرهنگی و نمادین	بیان غیرمستقیم از طریق هنر، آزادی در فضاهای هنری، تقویت همبستگی و انگیزه
	مشارکت در فضاهای کم‌ریسک	حضور در گروه‌های فرهنگی، فعالیت در حاشیه سیاست

مقوله هسته: سیاست خرد و بازنمایی تاب‌آورانه سیاست در زندگی روزمره دانشجویان

بازنمایی سیاست در زندگی روزمره دانشجویان دانشگاه یاسوج را می‌توان در پرتو مفاهیم سیاست خرد تحلیل کرد. در این چارچوب، سیاست به‌عنوان عرصه‌ای از تعاملات سیال بین دانشجویان و ساختارهای اجتماعی قابل فهم است. این نوع از سیاست، در تلاقی بین بسترهای ساختاری و فرهنگی و عاملیت روزمره دانشجویان، بازتولید و بازمعنا می‌شود. بنابراین، سیاست خرد به‌مثابه نوعی کنش مشارکتی و بازتابی، بستری برای بازنمایی تاب‌آورانه سیاست در زندگی روزمره فراهم می‌آورد.

در نخستین سطح، سیاست به‌صورت غیرمستقیم در بستر ساختارهای قدرت رسمی و غیررسمی از جمله شبکه‌های نفوذ محلی، نهادهای سنتی، و گفتمان‌های فرهنگی سازمان می‌یابد. این ساختارها از طریق هنجارهای نانوشته و قاعده‌مندی‌های اجتماعی، قالب‌هایی برای بروز سیاست در زندگی روزمره ترسیم می‌کنند. در واکنش به این وضعیت، دانشجویان با استفاده از سیاست‌های خرد همچون کنش‌های نمادین، زبان ایهامی، و شیوه‌های غیرتقابلی بیان، مشارکت خود را سامان می‌دهند. در این بین، نهاد خانواده به‌عنوان یکی از بسترهای میکروپلیتیکی تأثیرگذار، در جهت‌دهی به نگرش‌ها و الگوهای کنش سیاسی نقش‌آفرینی می‌کند و گاه زمینه‌ساز شکاف‌های نسلی در فهم سیاست می‌شود.

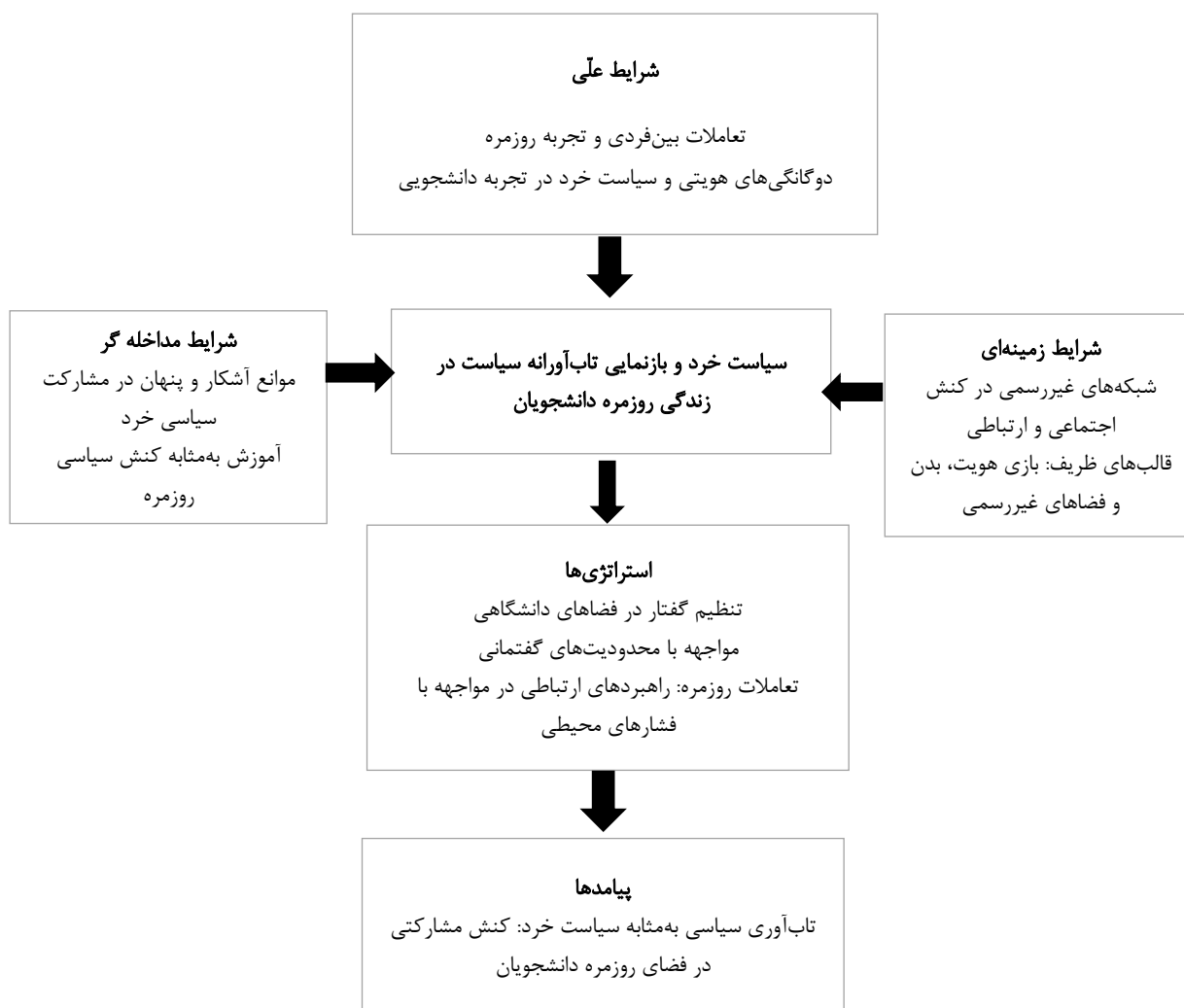
در سطح دوم، زمینه‌های فرهنگی و ارزشی، به‌مثابه چارچوب‌های معنایی سیاست خرد عمل می‌کنند که مرزها، اولویت‌ها و امکان‌های کنشگری را تعریف می‌نمایند. باورهای مذهبی و آداب فرهنگی، گاه در قالب خطوط قرمز نمادین، حوزه‌های گفت‌وگوی سیاسی را بازتعریف می‌کنند. هم‌زمان، نابرابری‌های اقتصادی و شکاف‌های اجتماعی، بر میزان دسترسی به منابع اطلاعاتی و بسترهای مشارکت اثرگذارند. در این

اکوانی، حمداله؛ نیکفر، جاسب؛ خان‌محمدی، احسان (۱۴۰۴). بازنمایی امر سیاسی در زندگی روزمره جوانان؛ مطالعه‌ی دانشجویان دانشگاه یاسوج.

سطح، سیاست خرد به دانشجویان این امکان را می‌دهد که متناسب با جایگاه‌های طبقاتی، فرهنگی و جنسیتی خود، راهبردهایی برای مشارکت و بیان گزینش کنند. زنان و مردان در این فضا، هر یک با تکیه بر شکل متفاوتی از سیاست خرد، موقعیت‌های خود را بازتعریف می‌کنند و در برابر انتظارات جنسیتی مستقر، اشکال مختلفی از کنشگری خلاق را برمی‌گزینند.

در سطح سوم، استراتژی‌های روزمره‌ای که دانشجویان برای حفظ هویت و تداوم مشارکت اتخاذ می‌کنند، جلوه‌ای از سیاست خرد در مقام تاب‌آوری فرهنگی و اجتماعی است. آموزش‌های غیررسمی، شرکت در فعالیت‌های هنری، یا بهره‌گیری از فضاهای فرهنگی به‌عنوان عرصه‌های کم‌ریسک، نمونه‌هایی از این کنش‌ها هستند. این راهبردها به دانشجویان امکان می‌دهند که در مواجهه با محدودیت‌های ساختاری، نوعی کنش مشارکتی مبتنی بر درک موقعیت و خلاقیت فردی را تجربه کنند. تفاوت در سرمایه فرهنگی و قابلیت‌های ارتباطی و تعاملی، بر کیفیت و اثربخشی این کنش‌ها تأثیرگذار است.

در مجموع، سیاست در زندگی روزمره دانشجویان یاسوج در قالب سیاست‌های خرد بازنمایی می‌شود. این سیاست، به‌جای تقابل مستقیم، بر ظرافت کنش، بهره‌گیری از فرصت‌ها، و چانه‌زنی در فضاهای نمادین و فرهنگی تأکید دارد. مقوله هسته این تحلیل، بازنمایی سیاست به‌عنوان کنشی تاب‌آورانه و چندسطحی است که در پیوندی نزدیک با عاملیت فردی، ساختارهای قدرت، و زمینه‌های فرهنگی شکل می‌گیرد. فهم این کنشگری روزمره مستلزم نگاهی است که سطح کلان ساختار را با ظرافت کنش‌های خرد درهم می‌آمیزد و سیاست را به‌مثابه تجربه‌ای زیسته و مشارکتی در زندگی دانشجویان ترسیم می‌کند.

شکل شماره ۱- مدل پارادایمی پژوهش

۵- بحث و نتیجه‌گیری

این مقاله با هدف بررسی چگونگی بازنمایی سیاست در زندگی روزمره دانشجویان دانشگاه یاسوج، به تحلیل ابعاد مختلف کنش‌های نمادین و غیررسمی مرتبط با سیاست در زیست روزمره این گروه پرداخته است. یافته‌ها نشان داد سیاست در تجربه دانشجویان در سطوح متکثر و پنهان زندگی روزمره جریان دارد و نمودهای آن را می‌توان در سبک زندگی، پوشش، زبان، روابط اجتماعی، فضاهای فرهنگی و مجازی، هنر و مناسبات جنسیتی مشاهده کرد. این امر بیانگر آن است که سیاست در زیست دانشجویی به‌شکلی سیال، غیرمتمرکز و وابسته به زمینه‌های فرهنگی و اجتماعی بازنمایی می‌شود.

ترکیب مقولات اصلی استخراج‌شده، تصویری از سیاستی غیررسمی و مبتنی بر معناسازی در تجربه‌های روزمره نشان می‌دهد. دانشجویان با تکیه بر بازتعریف مفاهیم سیاسی و استفاده از ظرفیت‌های فردی و جمعی، امکان‌هایی برای مشارکت در معناپردازی اجتماعی فراهم می‌آورند. این معناپردازی، اغلب نه از مسیر تقابل آشکار، بلکه از طریق کنش‌های خرد، زبان ایهامی، انتخاب‌های نمادین و تنظیم‌گری هوشمندانه روابط اجتماعی صورت می‌گیرد و نشان‌دهنده نوعی سیاست‌ورزی انعطاف‌پذیر و موقعیت‌مند است.

بر اساس رویکرد سیاست در زندگی روزمره، سیاست در رفتارهای معمولی، گفت‌وگوهای غیررسمی، تعاملات خانوادگی، زبان و سبک‌های ارتباطی قابل ردیابی است. یافته‌های این تحقیق نشان دادند دانشجویان از شیوه‌هایی همچون استفاده از نمادها، روایت‌های غیرمستقیم، زبان غیرصریح و فضاهای مجازی برای ابراز دیدگاه‌ها و هویت‌های خود بهره می‌برند. این شیوه‌ها بیانگر تغییری معنادار در الگوی بازنمایی سیاسی هستند که در آن، سیاست از حوزه‌های رسمی و نهادی فاصله گرفته و به درون تجربه‌های زیسته و روزمره منتقل شده است.

اکوانی، حمداله؛ نیکفر، جاسب؛ خان‌محمدی، احسان (۱۴۰۴). بازنمایی امر سیاسی در زندگی روزمره جوانان؛ مطالعه‌ی دانشجویان دانشگاه یاسوج.

جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۸ (۲)، ۱-۱۹.

بدن نیز به‌عنوان یکی از ابزارهای بازنمایی نقش ایفا می‌کند. نوع پوشش، زبان بدن و نحوه حضور در فضاهای عمومی می‌توانند برخوردار از معنایی باشند که در نسبت با زمینه‌های فرهنگی، اجتماعی و قدرت تعریف می‌شوند. به‌ویژه در بین دانشجویان دختر، تعامل با این عناصر بیانگر شیوه‌هایی از ابراز هویت، مدیریت دیده‌شدن و کنشگری محتاطانه در فضای دانشگاهی است. در واقع، بدن یک بستر برای بازنمایی سیاست خرد و مذاکره روزمره با ساختارهای محدودکننده است.

همچنین، خرده‌فرهنگ‌ها و زبان نمادین نقش مهمی در فرآیند بازنمایی هویت و سیاست دارند. انتخاب‌هایی همچون موسیقی، لباس، هنر یا استفاده از طنز، به‌عنوان بخشی از زیست فرهنگی دانشجویان، می‌تواند بیانگر تعلق به سبک‌های خاص زندگی و نگرش‌های اجتماعی باشد. این عناصر علاوه بر این که ابزار تمایز فرهنگی‌اند، به‌مثابه فضاهایی برای گفت‌وگو، تولید معنا و تجربه زیست‌جهانی مشترک عمل می‌کنند و امکان مشارکت غیرمستقیم در امر سیاسی را فراهم می‌سازند.

از سوی دیگر، سیاست در تجربه دانشجویان محدود به اشکال رسمی و کلاسیک نیست، بلکه در لایه‌های پنهان و روزمره زندگی آن‌ها جریان دارد. این نوع سیاست‌ورزی با شیوه‌های غیررسمی، نمادین و فرهنگی همراه است و اغلب از مسیرهایی چون خلاقیت، تنظیم فضاهای ارتباطی، یا بازاریابی معانی مسلط بروز می‌یابد. در این چارچوب، می‌توان از دگرگونی در الگوی قدرت نیز سخن گفت؛ به‌گونه‌ای که قدرت دیگر صرفاً در نهادهای رسمی متمرکز نیست، بلکه در میدان‌های خرد، روابط روزمره و فرایندهای معنابخشی بازتوزیع می‌شود.

دانشجویان در بسترهای فرهنگی و اجتماعی خاص، با استفاده از منابع محدود اما متنوع در دسترس، امکان‌هایی برای ابراز هویت، تعامل و مشارکت فراهم می‌سازند. این مشارکت‌ها الزاماً سیاسی به معنای مصطلح نیستند، اما دارای ابعاد فرهنگی، اجتماعی و نمادینی‌اند که در مجموع، به بازتعریف نسبت فرد با قدرت و سیاست می‌انجامد. چنین کنش‌هایی را می‌توان نشانه‌ای از تحول در شکل و منطق اعمال قدرت دانست که در آن، چانه‌زنی، انعطاف‌پذیری و سیاست خرد جایگزین تقابل‌های صریح می‌شود.

از نظر سیاست‌گذاری فرهنگی و دانشگاهی، یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهند نادیده‌گرفتن اشکال غیررسمی و روزمره مشارکت سیاسی، می‌تواند به شکاف در فهم واقعی کنشگری دانشجویان منجر شود. توجه به فضاهای فرهنگی، هنری و ارتباطی کم‌ریسک، تقویت بسترهای گفت‌وگوی غیررسمی، و به‌رسمیت‌شناختن تنوع شیوه‌های ابراز هویت، می‌تواند زمینه‌ای برای مشارکت پایدارتر و کم‌تنش‌تر دانشجویان فراهم آورد. سیاست‌گذاری‌هایی که صرفاً بر اشکال رسمی مشارکت تمرکز دارند، از درک ظرفیت‌های سیاست خرد در دانشگاه بازمی‌مانند.

در نهایت، نتایج این مقاله نشان داد درک سیاست در زندگی دانشجویان نیازمند نگاه به زمینه است که اشکال غیررسمی، نمادین و روزمره مشارکت را به‌مثابه بخشی از واقعیت سیاست معاصر به رسمیت بشناسد. این تحلیل افقی تازه برای فهم شیوه‌های تجربه سیاست، دگرگونی بازنمایی سیاسی و تحول مناسبات قدرت در جامعه دانشگاهی فراهم می‌آورد و می‌تواند مبنایی برای بازاندیشی در رویکردهای پژوهشی و سیاست‌گذاری در حوزه جوانان و دانشگاه باشد.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

در این پژوهش اصول اخلاقی رعایت شده است.

حامی مالی

هزینه‌های مطالعه حاضر توسط نویسندگان مقاله تامین شد.

مشارکت نویسندگان

جاسب نیکفر محقق اصلی و نویسندگان دیگر همکار ایشان هستند.

تعارض منافع

بنابر اظهار نویسندگان مقاله حاضر فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است.

منابع

آقاجانزاده، ه. (۱۴۰۳). میشل دوسرتو و تاریخ‌نگاری زندگی روزمره: مواجهه‌ای خودتأملی از خلال تجربه مطالعات فرهنگی در ایران. *فصلنامه تحقیقات فرهنگی/ایران*، ۱۷ (۳)، ۱۴۳-۱۷۱.

اسکات، ج. س. (۱۴۰۳). سلطه و هنر مقاومت: روایت‌های پنهانی (ا. خاکباز، مترجم). تهران: نشر مرکز.

اکوانی، حمداله؛ نیکفر، جاسب؛ خان‌محمدی، احسان (۱۴۰۴). بازنمایی امر سیاسی در زندگی روزمره جوانان؛ مطالعه‌ی دانشجویان دانشگاه یاسوج.

جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۸ (۲)، ۱-۱۹.

- باتلر، ج. (۱۴۰۲). نظریه‌هایی درباره انقیاد (پ. شریفی درآمدی، مترجم). تهران: انتشارات گام نو.
- باتلر، ک. و لوفور، ا. (۱۳۹۹). سیاست فضایی، زندگی روزمره و حق به شهر (ن. جهانزاد، مترجم). تهران: همشهری.
- بیات، آ. (۱۳۹۹). سیاست‌های خیابانی: جنبش تهی‌دستان در ایران (س. ا. نبوی چاشمی، مترجم). تهران: انتشارات شیرازه.
- حسینی‌زاده، س. م. ع. و سروند، م. (۱۴۰۱). انتخاب «شیوه زندگی» همچون امری سیاسی: فهم جریان روشنفکری پس از انقلاب اسلامی ۱۳۵۷. *فصلنامه سیاست*، ۵۲(۲)، ۳۹۹-۴۲۳.
- رهبر، ع.، امیدپور، س. و نازاریان، م. (۱۳۹۷). رابطه سیاست و زندگی روزمره در ایران؛ بررسی موردی جنگ شهرها. *فصلنامه پژوهش‌های راهبردی سیاست*، ۷(۲۵)، ۷۳-۹۴.
- راسخ، ک.، قربانی، ع. و ماهوری، م. (۱۳۹۸). تأثیر محیط آموزشی و رسانه‌های ارتباط جمعی بر جامعه‌پذیری سیاسی دانشجویان دانشگاه شیراز. *دانش سیاسی*، ۱۵(۱)، ۸۱-۱۰۱.
- زین‌الصالحین، ح. و فاضلی، ن. (۱۳۹۴). سیاست و بازنمایی: بررسی نقش ایدئولوژیک دوربین عکاسی و عکس در دوره‌ی پهلوی. *مجله هنرهای زیبا: هنرهای تجسمی*، ۳۰(۳)، ۷۹-۹۲.
- عباسی، رضا. (۱۴۰۴). قدرت، سیاست بازنمایی و زندگی روزمره در ایران. *فصلنامه سیاست*، ۵۵(۲)، ۴۶۳-۴۹۲.
- قادرزاده، ا. و غفوری، پ. (۱۴۰۳). جامعه‌پذیری سیاسی در بستر قومیت: تحلیل روایت جوانان سنجی. *فصلنامه جامعه‌شناسی کاربردی*، ۳۵(۳)، ۱-۲۸.
- کریمی، ع.، بابایی، م. و احمدی‌راد، پ. (۱۳۹۹). نگرش سیاسی دانشجویان کنشگر و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن. *فصلنامه علوم اجتماعی*، ۹(۱)، ۲۳۵-۲۶۲.
- کاظمی، عباس. (۱۳۹۴). *امر روزمره در جامعه پسا/انقلابی*. تهران: فرهنگ جاوید.
- گیدنز، آ. (۱۳۹۸). *تجدد و تشخیص: جامعه و هویت شخصی در عصر جدید* (ن. موفقیان، مترجم). تهران: نشر نی.
- گیدنز، آ. (۱۴۰۱). *ساخت جامعه* (ا. احمدی، مترجم). تهران: انتشارات علم.
- نازاریان، م. و دلاوری، ا. (۱۴۰۰). زندگی روزمره و مشروعیت سیاسی در ایران: از بهمن ۱۳۵۷ تا خرداد ۱۳۷۶. *پژوهشنامه راهبردی سیاست*، ۱۰(۳۶)، ۴۸-۱۱.
- نجفی، س. و تدین‌راد، ع. (۱۴۰۰). بررسی تطبیقی اثرگذاری نهادهای جامعه‌پذیرکننده بر فرهنگ سیاسی جوانان. *مطالعات راهبردی ورزش و جوانان*، ۳۰(۵۴)، ۳۱۹-۳۳۶.
- هبدایج، د. (۱۳۷۸). از فرهنگ تا هژمونی (ح. مشیرزاده، مترجم). در مجموعه مقالات مطالعات فرهنگی (ص. ۳۲-۵۳). تهران: مؤسسه فرهنگی آینده‌پویان.

References

- Ahmed, M., Tahir, M. J., & Jpdc, M. (2023). Food choices, clothing patterns and interpersonal relations: Effects of social media on youth's lifestyle. *International Journal of Social Science and Economic Research*, 8(4), 1234-1245.
- Bakardjieva, M. (2009). Subactivism: Lifeworld and politics in the age of the Internet. *The Information Society*, 25(2), 91-104.
- Bayat, A. (2010). *System: Street politics: Poor people's movements in Iran**. Columbia University Press.
- Bayat, A. (2010). *Life as politics: How ordinary people change the Middle East*. Stanford University Press.
- Bayat, A. (2017). *Revolution without revolutionaries: Making sense of the Arab Spring*. Stanford University Press.
- Chowdhury, I. (2022). *Away from political parties into lifestyle politics: young people in advanced democracies*. E-International Relations.
- de Certeau, M. (1984). *The practice of everyday life* (S. Rendall, Trans.). University of California Press. (Original work published 1980)
- Hall, S. (1996). *Introduction: Who needs identity?* In S. Hall & P. du Gay (Eds.), *Questions of cultural identity* (pp. 1-17). SAGE Publications.
- Hall, S. (1997). *Representation: Cultural representations and signifying practices*. SAGE Publications.
- Harris, A. (2017). *Young people and everyday multiculturalism*. Routledge.
- Hebdige, D. (1979). *Subculture: The meaning of style*. Routledge.
- Highfield, T. (2016). *Social media and everyday politics*. Polity Press.
- Hockey, J. A. (2024). When private meets public: young people and political consumerism in the name of environmental activism. *Journal of Youth Studies*, 27(4), 567-583.
- اکوانی، حمداله؛ نیکفر، جاسب؛ خان‌محمدی، احسان (۱۴۰۴). بازنمایی امر سیاسی در زندگی روزمره جوانان؛ مطالعه‌ی دانشجویان دانشگاه یاسوج. *جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر*، ۸(۲)، ۱-۱۹.

- Jeffrey, C., & Young, S. (2014). Navigating "aspiration" in contemporary India: Young people's moral compromises and ethical boundary-making. *Children's Geographies*, 12(4), 494–507.
- Johansson, A., & Vinthagen, S. (2020). Conceptualizing 'everyday resistance': A transdisciplinary approach. *Resistance Studies Magazine*, 1(1), 1–27.
- Loader, B. D., Vromen, A., & Xenos, M. A. (2016). Performing for the young networked citizen? Celebrity politics, social networking and the political engagement of young people. *Media, Culture & Society*, 38(3), 400–419.
- Marcello, C. R., Santagiustina, A., Cointet, J.-P., & Ramaciotti Morales, P. (2025). Expressing one's identity online: Left-right and cross EU-country variation in self-representation in social media.
- Medina Serrano, J. C., Papakyriakopoulos, O., & Hegelich, S. (2020). Dancing to the partisan beat: A first analysis of political communication on TikTok. In *Proceedings of the 12th ACM Conference on Web Science* (pp. 157–166). Association for Computing Machinery.
- Pandit, M., Magadum, T., Mittal, H., & Kushwaha, O. (2025). Digital natives, digital activists: Youth, social media and the rise of environmental sustainability movements.
- Papacharissi, Z. (2015). *Affective publics: Sentiment, technology, and politics*. Oxford University Press.
- Scott, J. C. (1985). *Weapons of the weak: Everyday forms of peasant resistance*. Yale University Press.
- Scott, J. C. (1990). *Domination and the arts of resistance: Hidden transcripts*. Yale University Press.
- Theocharis, Y., & van Deth, J. W. (2018). *Political participation in a changing world: Conceptual and empirical challenges in the study of citizen engagement*. Routledge.
- Tufekci, Z. (2017). *Twitter and tear gas: The power and fragility of networked protest*. Yale University Press.
- Zyad, Z. (2023). An exploration of the effects of social media on youth online and offline sociopolitical engagement. *Journal of Youth Studies*, 26(3), 345–360.